

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Implementace bezpečnostních předpisů do prevence fotbalového násilí

Bakalářská práce

Autor: Lukáš Maudr
Studijní program: B 7807 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lukáš Maudr
Studium:	P18K0182
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Implementace bezpečnostních předpisů do prevence fotbalového násilí
Název bakalářské práce AJ:	Implementation of security regulations in the prevention of football violence

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část práce se zabývá implementací bezpečnostních předpisů do legislativní praxe v českých fotbalových soutěžích. Popisuje subkulturu hooligans a vývoj fotbalového násilí v České republice a v Evropě. Dále rozebírá bezpečnostní předpisy, které slouží jako prevence nepokojů na fotbalových stadionech. Hlavním cílem bakalářské práce je analýza bezpečnostních předpisů a jejich implementace v prevenci fotbalového násilí. Praktická část: analýza bezpečnostních předpisů v kombinaci s kvalitativním výzkumným šetřením formou polostrukturovaného rozhovoru.

- JERÁBEK, Josef, Hooligans : násilí na fotbalových stadionech. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009, 70 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ema Štěpářová - KASAL, Josef. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-362-8 - KING, John. *Fotbalová fabrika*. Přeložil Tomáš Jeník. Praha: BB art, 2003. ISBN 80-7257-978-9. - SMOLÍK, Josef. *Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý, 2008. ISBN 978-80-903556-3-7. - MIČKO, Jakub. *Násilí na fotbalových stadionech*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Katedra společenských věd ve sportu, 2011. 66 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Oldřich Racek.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martin Knytl, MCS

Datum zadání závěrečné práce: 20.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Datum: .....

Podpis studenta: .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu této bakalářské práce, panu doc. PhDr. Josefu Kasalovi, MBA, PhD., za jeho vstřícný a nápomocný přístup a pomoc při zpracovávání vybraného tématu této práce. Rád bych rovněž poděkoval korespondentům výzkumného šetření za ochotu podílet se na této práci.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tématem fotbalového násilí na stadionech. Cílem bakalářské práce je analýza bezpečnostních předpisů a jejich implementace v prevenci fotbalového násilí. K naplnění tohoto cíle slouží nejprve podání teoretických východisek v prvních dvou kapitolách práce. Pozornost je věnována historii fotbalového násilí, možnostem jeho prevence i řešení v zahraničí i v České republice. Ve třetí kapitole práce je popsán průzkum, jehož cílem bylo analyzovat současný stav prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření. Dílčím cílem je navrhnout možné změny týkající se bezpečnostních opatření proti fotbalovému násilí. Průzkum byl koncipován jako kvalitativní. Metodou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor, který byl veden s fanouškem a dále SLO klubu SK Slavia Praha. K analýze dat byla zvolena metoda vytváření trsů. Součástí práce je doporučení zacílená na prevenci, zejména posílení bezpečnostních prvků v souvislosti s fotbalovými zápasy.

Klíčová slova: bezpečnost, fanoušek, fotbal, násilí, policie, prevence, SK Slavia Praha.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the topic of football violence in stadiums. The aim of the bachelor thesis is the analysis of safety regulations and their implementation in the prevention of football violence. To fulfill this goal, the theoretical basis in the first two chapters of the thesis is used first. Attention is paid to the history of football violence, the possibilities of its prevention and solutions abroad and in the Czech Republic. The third chapter describes the survey, the aim of which was to analyze the current state of prevention of football violence, implemented through security measures. The sub-objective is to propose possible changes to security measures against football violence. The research was conceived as qualitative. The method of data collection was a semi-structured interview, which was conducted with a fan and the SLO club SK Slavia Prague. The method of creating clusters was chosen for data analysis. Part of the work is recommendations aimed at prevention, especially the strengthening of security features in connection with football matches.

Keywords: fan, football, police, prevention, safety, SK Slavia Prague, violence.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CHARAKTERISTIKA FOTBALOVÉHO NÁSILÍ.....	9
1.1 Základní vymezení násilí.....	9
1.2 Aktéři fotbalového násilí.....	11
1.3 Projevy fotbalového násilí.....	14
1.4 Vývoj fotbalového násilí v zahraničí.....	17
1.5 Prevence fotbalového násilí v zahraničí.....	18
1.6 Vývoj fotbalového násilí v České republice.....	20
2 BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ PROTI FOTBALOVÉMU NÁSILÍ.....	22
2.1 Legislativa týkající se fotbalového násilí.....	22
2.2 Přístup fotbalových asociací k prevenci fotbalového násilí.....	25
2.3 Přístup Policie České republiky k prevenci fotbalového násilí.....	26
2.4 Přístup fotbalových klubů k prevenci fotbalového násilí.....	27
2.5 Přístup fanoušků k prevenci fotbalového násilí.....	29
2.6 Prevence fotbalového násilí v českém prostředí.....	31
3 POPIS PRŮZKUMU.....	33
3.1 Cíl průzkumu a průzkumné otázky.....	33
3.2 Metodika průzkumu.....	33
3.3 Charakteristika průzkumného souboru.....	34
4 VÝSLEDKY PRŮZKUMU.....	36
5 DISKUSE.....	43
6 DOPORUČENÍ TÝKAJÍCÍ SE PREVENCE FOTBALOVÉHO NÁSILÍ, SE ZŘETELEM K BEZPEČNOSTNÍM OPATŘENÍM.....	47
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM LITERATURY.....	51

ÚVOD

Role fotbalového fanouška s sebou nese mnoho různých významů. Fanouškovství, láska k určitému fotbalovému klubu, bývá předávána z generace na generaci. Víkendový fotbalový zápas milovaného klubu může být ústřední událostí celého týdne. Být v kotli, zpívat chorály, napjatě sledovat, zda oblíbený útočník dopraví míč do soupeřovy branky, pokřikovat na nesmiřitelné rivaly na stadionu či vulgárně nadávat rozhodčímu, který přeruší hru zkoumáním VAR, to jsou okamžiky, k nimž se nemalá část fanoušků upíná. Je poměrně jedno (v teoretické rovině), k jakému klubu se fanoušek hlásí. Některé aspekty fotbalového fanouškovství zůstávají stejné, napříč klubovými barvami.

Fotbal neblaze proslul násilím, které však v současné době nabývá poměrně jiných podob. Bitky rivalizujících ultras se přesunuly mimo stadiony, objevují se však nové formy násilí, z nichž lze zmínit např. rasismus, kdy toto téma nedávno rezonovalo (a stále rezonuje) nejen mezi fanoušky fotbalu. Fotbal budí vášně a strhává pozornost okolí. Jedná se o fenomén, který je poměrně obtížně uchopitelný.

V práci je z hlediska fotbalu věnována pozornost pouze vybranému aspektu, který sice souvisí s fotbalovým násilím, ovšem jde proti němu. Cílem práce je analýza bezpečnostních předpisů a jejich implementace v prevenci fotbalového násilí.

K naplnění tohoto cíle slouží nejprve podání teoretických východisek, které jsou uvedeny v prvních dvou kapitolách práce. Definováno je násilí, projevy fotbalového násilí, jeho proměny do současnosti. Popsána je subkultura fotbalových chuligánů, kteří tvoří jednu skupinu fotbalových fanoušků. Důraz je kladen na bezpečnostní opatření proti fotbalovému násilí. Vymezeno je, jak je k fotbalovému násilí přistupováno v zahraničí a v České republice, s poukázáním na existující rozdíly a nedostatky na straně českého státu. Zmíněno je též, jak k fotbalovému násilí přistupují významné fotbalové asociace.

Na teoretická východiska je ve třetí kapitole práce navázáno popisem vlastního průzkumu, jehož cílem bylo analyzovat současný stav prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření. Dílčím cílem bylo navrhnout možné změny týkající se bezpečnostních opatření proti fotbalovému násilí. Průzkum byl koncipován jako kvalitativní. Vedeny byly dva rozhovory, a to s fanouškem SK Slavia

Praha a SLO jako prostředníkem mezi klubem a fanoušky. Data byla zpracována pomocí metody vytváření trsů. Hlavní výsledky jsou shrnuty v závěru práce.

1 CHARAKTERISTIKA FOTBALOVÉHO NÁSILÍ

První kapitola teoretických východisek přibližuje problematiku fotbalového násilí. Vymezeny jsou nejprve hlavní pojmy, jakými je agresivita, agrese, násilí. Blíže jsou charakterizováni aktéři fotbalového násilí a tento jev je též detailněji popsán, zejména co se týče jeho historie, projevů, možností prevence, a to jak v zahraničí, tak i v České republice. Tématu bezpečnostních opatření proti fotbalovému násilí v českém prostředí je věnována pozornost v kapitole druhé.

1.1 Základní vymezení násilí

Termín násilí se pojí s dalšími pojmy, jakými jsou agrese či agresivita. Fischer a Škoda (2009, s. 45-46) zdůrazňují, že se nejedná o synonyma. Agresivitou se dle autorů rozumí spontánní pudová tendence, která je vlastní jak lidem, tak i vyšším živočichům. Spontánní pudové zaměření značí, že k vyvolání agrese není nutný vnější podnět, toto jednání je člověku dáno biologicky. Jak však autoři dále uvádějí, objevují se názory, že agresivita u lidí může být vyvolána určitým stimulem, např. frustrací.

Fischer a Škoda (2009, s. 46) definují agresivitu jako *„manifestní, pozorovatelné chování, vedené úmyslem poškodit jiný organismus (zvíře či člověka) nebo předmět neživotný... Agresivita je označení pro tendenci k útočnému a násilnému jednání vůči druhé osobě či okolí. Agrese pak i vyjadřuje reálný projev takového jednání. Násilí (violence) bývá někdy za agresivitu zaměňováno. Jedná se o pojem používaný pouze pro lidské jednání a chování.“*

Lze tedy shrnout, že agresivita je tendence jednat hostilně, tedy nepřátelsky, s cílem ublížit druhému člověku (zvířeti, předmětu). Agresivitou lze označit i samotné jednání, přičemž v textu budou voleny termíny agresivita a násilí jako synonyma, a to s vědomím, že násilí bývá spojováno pouze s lidmi, nikoliv se zvířaty. Meyers (2016, s. 317) u agresivity (násilí) zdůrazňuje záměr ublížit jinému subjektu. I stomatolog způsobuje svému pacientovi určitou újmu, což je charakteristické u agresivity – nicméně v případě agresivity se musí jednat o úmysl způsobit druhému újmu.

Agresivita byla zkoumána mnoha vědci a vytvořeno bylo mnoho teorií, proč k agresii dochází. Hayes (2003, s. 116-120) vysvětluje, že v současné době se předpokládá,

že existuje několik druhů agrese, každá může být jinou příčinou. Mnohé z vytvořených teorií tak zůstávají v platnosti, byť omezeně. Agresi jako pudové chování vnímal zakladatel psychoanalýzy S. Freud, který soudil, že lidé se vyznačují dvě hlavními pudy: pudem života (eros) a pudem smrti (thanatos). Agresivita je výsledkem destruktivního pudu thanatos. V roce 1950 zakladatel etologie, K. Lorenz, přišel s domněnkou, že je agresivita vrozená, spouští ji určitý podnět, který může být u různých živočišných druhů odlišný. Ani tato teze však není všeobecně přijímána. Objevily se také názory (Jacobs, Brunton a Melville v roce 1965), že někteří lidé mají specifický gen zvyšující riziko agresivity (gen kriminality), nicméně nic takového nebylo prokázáno, byť daný gen (XYY) identifikován byl. Velký ohlas získala frustrační teorie J. Dollarda v roce 1939: Dollard předpokládal, že agrese vzniká v důsledku frustrace při dosahování určitého cíle nebo uspokojování konkrétní potřeby. Tato teorie je více přijímána, nicméně nevysvětluje všechny formy násilného chování (např. vyhazovač v baru je agresivní, protože je za to placen). Obdobně se mnoho odborníků kloní k další teorii, která pojímá agresivitu jako důsledek sociálního učení. Jejím autorem je A. Bandura. Tato teorie značně rezonuje u odpůrců násilných programů, zejména určených pro děti. Některé výzkumy prokazují, že expozice násilnému obsahu vede k násilnému chování. Poslední z teorií, které autorka zmiňuje, spojují agresivitu s podněty v prostředí (např. velké horko může vyvolat agresivní jednání) či ji vnímají jako kombinaci více jevů. Meyers (2016, s. 326) shrnuje, že v zásadě mohou být platné všechny teorie, nicméně je důležité rozlišovat mezi jednotlivými formami agresivity, kterou lze rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na agresivitu bojovnou, která vychází z emocí (hněvu), a agresivitu pomocnou, kdy ublížení druhému je prostředkem k dosažení určitého cíle.

Dále v textu je věnována pozornost fotbalovému násilí, které je podskupinou diváckého násilí. Bělík, Hoferková, Kraus a kol. (2017, s. 54) definují divácké násilí jako „*násilí, které je pácháno diváky sportovních utkání. Lze jej charakterizovat jako násilí, které je plánováno, má opakovaný či manifestační charakter a je realizováno relativně uzavřenou skupinou osob (členy fanouškovských klubů, ale také těch, pro které je sportovní utkání jenom záležitostí). Jednotlivým znakem je sounáležitost s určitým klubem nebo národním týmem. Často je provázáno extrémistickým chováním, jako jsou rasistické urážky a používání extremistické symboliky, či chováním ohrožujícím bezpečnost ostatních diváků, hráčů a rozhodčích.*“

Kasal (2013, s. 104) zmiňuje, že divácké násilí je nejčastěji zastoupeno fotbalovým násilím, pro které tedy platí výše uvedené. Autor pojímá fotbalové násilí jako kombinaci více faktorů, tedy v kontextu uvedených teorií agresivity mají vliv specifika sportu, jeho postavení ve společenském životě, ale též společnost jako celek, rodina, média. Sport zároveň přitahuje mnohé jedince, u kterých může být přítomna sociální deviace (odklon od společensky uznávaných norem), jejich patologické jednání se pak uplatňuje v tomto prostředí, kdy však primární vliv má osobnost jedince, jeho výchova.

Podobně, jako nelze na lidské násilí nahlížet jako na jev vyznačující se stejnými projevy, ani aktéři fotbalového násilí netvoří homogenní skupinu. Více je o tomto tématu pojednáno dále v textu.

1.2 Aktéři fotbalového násilí

Dle Suchánka a Mareše (2013, s. 111-112) se může násilí v oblasti sportu odehrávat mezi samotnými sportovci, dále se jedná o násilí sportovců vůči rozhodčím a funkcionářům, výjimečně proti divákům, specifickou skupinu tvoří divácké násilí.

Aktéry diváckého, konkrétně fotbalového násilí, které je zkoumáno v této práci, mohou být dle Kasala (2013, s. 25-27) členové následujících skupin fotbalových příznivců:

- fotbaloví diváci: tuto skupinu tvoří dle lidí, kteří navštěvují fotbal spíše výjimečně, především prestižní zápasy. Fotbal sledují, fandí, zápas je pro ně příležitostí ke společenskému kontaktu, představuje zajímavý zážitek. Někteří návštěvníci navíc tvoří specifickou skupinu, která na fotbal zavítá za účelem obchodním (sponzoři, významní hosté apod.). Fotbaloví diváci nejsou nijak spjati s fotbalovým klubem, fotbal jako takový pro ně není prioritou. Fotbalového násilí se účastní výjimečně;
- fotbaloví fanoušci: oproti fotbalovým divákům jsou fotbaloví fanoušci úzce spjati s klubem. Jeho zápasy navštěvují pravidelně, včetně venkovních výjezdů. Jsou rozpoznatelní oblečením (v klubových barvách, nosí klubové dresy, šály), je pro ně charakteristická soudržnost, ve smyslu utváření skupiny (*my*) proti ostatním (*oni*), což je stmeluje. Mezi fotbalovými fanoušky lze dle autora rozlišit podskupinu skalních fanoušků, kteří jsou označováni jako *ultras*: tito

fanoušci chodí do kotle,¹ věnují práci pro klub i značnou část svého osobního času. Ultras tvoří atmosféru na stadionu. Členy ultras jsou zejména mladí lidé, násilí nevyhledávají. Další skupinou jsou tzv. roligans, kteří se chodí bavit, s využitím různých komických prvků, konzumují alkohol, ale násilí se neúčastní;

- fotbaloví chuligáni: fotbaloví chuligáni jsou označováni též jako hooligans nebo rowdies a představují tvrdé fanouškovské jádro, mimo jiné mají též specifické místo v kotli. Na fotbal se chodí bavit. Setkávají se i mimo zápasy, vyhledávají bitky s chuligány dalších klubů, zejména těch, kteří pro ně představují hlavní rivaly. Bitky si sjednávají i mimo utkání či před utkáním, vyhledávají též bitky s PČR, pořadatelskou službou. Fotbal je pro ně především divadlem, zábavou. Kromě klubového oblečení nosí streetwearové oblečení, často se jedná o značky, které se pojí se skinheady (Londsdale, Thor Steiner), nejen však s nimi (Umbro, Pittbull, Hooligan), mnohdy produkují vlastní oblečení s charakteristickými nápisy, znaky, kdy je dle autora toto oblečení označováno jako fanziny;
- fotbaloví vandalové: autor podotýká, že fotbaloví vandalové jsou mnohdy veřejností zaměňováni za chuligány, což ovšem neodpovídá realitě. Fotbaloví vandalové pouze zneužívají anonymitu davu, fanouškovství je zástěrkou pro porušování pravidel veřejného pořádku (házení dýmovnic, hlučnost v hromadných dopravních prostředcích, rozkopávání popelnic), získání pozornosti médií.

Smolík (2010, s. 155) uvádí, že mezi chuligány jsou velmi často lidé s kriminální minulostí, přičemž se může jednat o osoby, které mají vazbu na organizovaný zločin. Slepíčka (2010, s. 22-23) však doplňuje, že dnes již neplatí, že chuligáni pocházejí z nižších sociálních vrstev, jak bylo původně typické. V současné době jsou mezi chuligány i lidé z vyšších sociálních vrstev, s vyšším vzděláním, navíc násilí na fotbale se dopouštějí i lidé, kteří k chuligánům nepatří.

---

¹ Kotel je část hlediště vyhrazená pro ultras, většinou z důvodu bezpečnosti (prevence fotbalového násilí) je místem vyhrazeným i prostorově – plot, síť, přičemž na stadionu jsou kotle dva – pro domácí fanoušky a fanoušky soupeře, oba kotle jsou v odlišných částech hlediště, aby mezi nimi nebyl kontakt, což bývá navíc zajišťováno též příslušníky pořádkových sil Policie České republiky (dále též jako PČR). Kotel reflektuje hierarchii fotbalových fanoušků (ultras, chuligánů), což je dáno i konkrétním místem na stání – v kotli se nesedí, ale stojí, neustále fandí formou chorálů a chorea (Kasal, 2013, s. 27). Chorály jsou písně, odříkávané texty, charakteristické pro klub, které tvoří zvukovou atmosféru. Choreo vytváří vizuální atmosféru – jednat se může o transparenty, častěji celé obrazce, rozprostírající se i přes celou jednu část hlediště, podílet se na nich mohou i fotbaloví diváci, kteří se na chvíli spojí s ultras a chuligány. Chorály a chorea přispívají k formování skupinové identity, identifikaci jedince s ultras nebo chuligány (Pařízková a Šusta, 2015, s. 391).

Též Scholz (2018, s. 52-56) zdůrazňuje, že je zapotřebí nepohlížet na aktéry fotbalového násilí jako na homogenní skupinu, což platí i pro ultras a chuligány. March et al. (1978, in Scholz, 2018, s. 52-54) popsal sedm sociálních rolí v rámci ultras:

- chant leader: jedná se o iniciátora chorálů. Jedná se o hlavní osobu, která skládá chorály a pokřiky. Jako první reaguje na pokřiky fanoušků soupeře, podněcuje kotel, aby na tyto pokřiky odpovídal;
- útočník: útočníků je přibližně 5-6, nosí martensky nebo boty s kovovou špičkou, příležitostně také zbraně;
- blázen, cvok: tito členové kotle mají tendenci zlehčovat situaci, mohou si dělat legraci sami ze sebe, což může být reflektováno i v chorálech;
- chuligán: tito členové mohou provokovat k výtržnictví;
- organizátor: organizátor je jeden, případně dva. Reprezentuje kotel, domlouvá autobusy na venkovní zápasy apod.;
- rváč: tito členové patří k těm, kteří podněcují ostatní ultras a další fanoušky v kotli, aby se účastnili soubojů s fanoušky soupeře. Pokud k těmto soubojům dochází, vedou je;
- opilec: hlavním smyslem těchto osob je opít se během zápasu, což může vést k tomu, že bývají vyvedeni z kotle, nemusí být ani vpuštěni na zápas.

Je tedy zřejmé, že ne všichni ultras se dopouštějí fotbalového násilí. Co se týče násilí ze strany chuligánů, dle Scholze (2018, s. 54-57) lze u této skupiny fotbalových příznivců vnímat proměnu přístupu k fotbalovému násilí. To není vždy takové, jak je prezentováno v médiích. Nezřídka jsou chuligáni a jejich projevy prezentováni stereotypně či nepravdivě², což ovšem dle autora může přispívat i k eskalaci fotbalového násilí z jejich strany. Fotbaloví chuligáni byli zprvu reprezentováni specifickým uskupením britských fotbalových chuligánů a skinheadů, neboť skinheadi pojímali fotbal jako jednu z hlavních událostí týdne. Fotbalové násilí se nejprve odehrávalo před zápasem (v hospodách, kavárnách, na nádražích), po zápase i během zápasu. Chuligáni byli schopni propašovat na stadion různé zbraně, což jim však bylo

---

² V médiích je nejčastěji termín ultras pojímán jako synonymum pro chuligány. Zatímco charakteristickými aktivitami ultras jsou provozování webu, pořádání sbírek za zajištění chorea, tvorba nálepek, informování fanoušků o možnostech dopravy na venkovní utkání, v případě chuligánů se dnes jedná zejména o organizaci a realizaci vzájemných soubojů mezi chuligány konkrétních fotbalových klubů (Bařková, 2015, s. 8). Z hlediska násilí jsou oběma skupinám společné vulgarity (Scholz, 2018, s. 15).

postupně znemožňováno. Boje se postupně přesunuly především mimo stadion, zápas a v současné době se odehrávají se i mimo den zápasu, a to mezi jednotlivými skupinami chuligánů, příslušejících ke konkrétnímu fotbalovému klubu.

1.3 Projevy fotbalového násilí

I přestože se velká část fotbalového násilí přesunula mimo stadion a týká se především vybraných skupin chuligánů, kteří bojují mezi sebou v rámci smluvených pouličních zápasů, jak upozorňují Mareš, Suchánek a Smolík (2004, s. 31), i tyto boje jsou považovány za součást fotbalového násilí.

K hlavním projevům fotbalového násilí patří vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, výtržnosti, tedy zejména potyčky s PČR, pořádkovou službou na stadionu. Dále se jedná o vandalismus, který mívá podobu vytrhávání sedaček na stadionu a ničení příslušenství stadionu a obecně konflikty s užitím verbálního a fyzického násilí, které mohou směřovat vůči chuligánům, fanouškům, divákům soupeřova klubu, hráčům vlastního nebo soupeřova klubu, rozhodčím, pořadatelům, představitelům managementu klubu (Sekot, 2008, s. 161).

Scholz (2018, s. 14-16) kategorizuje a popisuje jednotlivé projevy fotbalového násilí následovně:

- pískání: pískáním se vyjadřuje nespokojenost s tím, co se odehrává na hřišti. Většinou se jedná o nesouhlas s rozhodnutím rozhodčího, případně může být pískání směřováno vůči určitému hráči (u ultras, chuligánů bývá typická nenávisť vůči hráči, který přestoupil z vlastního klubu k soupeři, především jedná-li se o hlavního konkurenta, ve smyslu zneprátelených klubů, jakými jsou Sparta-Slavia, Baník-Sparta apod.). Pískání se též odehrává při simulování hráčem, pokud není dost spokojený s hrou svého klubu. Pískání se mohou účastnit i jiní fotbaloví příznivci, než jsou jen ultras a chuligáni jako hlavní aktéři fotbalového násilí;
- vulgarismy: vulgarismy jsou považovány za natolik negativním jevem, že kvůli nim může rozhodčí i přerušit zápas. Jedná se zejména o vulgarismy směřované davem vůči jednomu hráči, přičemž nejzávažnější jsou vulgarismy spojené s rasismem. Vulgarismy se objevují na transparentech, nejčastěji se jedná o nápis ACAB, tj. All Cops are Bastards, tedy všichni policajti jsou bastardi),

pro některé kluby jsou vulgarismy značně charakteristické (příkladem je Baník, který má jako hlavní pozdrav mezi svými příznivci spojení Baník pičo, což je též často během zápasu skandováno, např. poté, co dá Baník gól). Chování fanoušků by však neměl kontrolovat primárně rozhodčí, ale zejména čtvrtý sudí a technický delegát, kdy by některý z nich měl nejprve požádat pořadatele, aby těmto projevům zamezil, až dalším krokem je přerušení zápasu rozhodčím, poslední v řadě je ukončení utkání, přičemž pochopitelně některé projevy násilí mohou být řešeny i v rámci jednání PČR, která se případně může do řešení problémových situací zapojit. Mareš, Suchánek a Smolík (2004, s. 140-145) k rasistickým, ale též neonacistickým projevům doplňují, že se jedná o projevy politického extremismu, které se ve fotbale objevovaly velkou měrou začátkem 90. let (např. pokřik osm osm osmdesát osm v 88. minutě zápasu, který odkazuje na A. Hitlera, objevovalo se i hajlování během zápasu) a s příchodem fotbalistů tmavé pleti. Běžné byly pokřiky hu-hu, nebo i vyhazování banánů na hrací plochu. V současné době se lze během zápasů setkat s označením jako Jude Slavia nebo polští židi (pro příznivce Baníku), která jsou však dle autorů nezdůvodněná spíše projevem provokace;

- pyrotechnika: ve většině evropských států, včetně České republiky, je užívání pyrotechniky na stadionech zakázáno, trestáno bývá pokutami či zákazem vstupu na stadion v několika dalších zápasech. Přesto se však fotbalovým příznivcům daří pronést různé dýmovnice na stadion, k vidění jsou i velmi komplexní, mohutná pyrotechnická představení, která v některých případech i naruší chod zápasu, který musí být pozastaven, neboť přes dým na hřišti nelze hrát. Jak autor uvádí, zákaz pyrotechniky ultras a chuligánům vadí, což se objevuje i na transparentech (např. nápisy Pyrotechnika není zločin), v současné době se též vyvíjí pyrotechnika, která jen minimálně ohrožuje zdraví, ovšem k jejímu užívání na stadionech by bylo nutné změnit legislativu;
- vniknutí na hrací plochu: k tomuto aktu dochází většinou až po skončení zápasu, kdy na plochu vniknou členové kotlů obou klubů, nebo fanoušci vstoupí na hrací plochu po vítězném utkání svého klubu, především poté, co vyhrál soutěž. Jedinec může být potrestán odnětím svobody;
- vyhazování předmětů na hrací plochu: na hrací plochu házejí fanoušci nejčastěji kelímky od piva, plastové lahve, zapalovače, ale i dýmovnice a v některých zemích (Řecko, Srbsko) se může jednat i o kameny nebo sedačky. K tomuto

jednání dochází při nespokojenosti fanoušků s průběhem hry, ať již ze strany hráčů, nebo rozhodčích.

Slepička (2010, s. 70-71) zmiňuje, že v případě fotbalu dochází k vyhazování předmětů na hrací plochu méně než u hokeje, v němž se tento jev objevuje ve srovnání s dalšími sporty nejčastěji. Příčinou může být i větší vzdálenost hřiště od tribuny. Zároveň však autor poukazuje na to, že projevy násilí na fotbale narůstají, což autor vysvětluje větší účastí diváků mladšího věku, pro které je agresivní jednání více charakteristické.

Násilí, které se odehrává mimo stadion, mezi skupinami chuligánů, obnáší zejména krádeže šál či vlajky, vlajka může být spálena na stadionu na následujícím zápase daných klubů. Velký prostor je věnován pouličním MMA zápasům (smíšená bojová umění), na které se chuligáni připravují a které se odehrávají i mimo termín zápasu klubu, přičemž tyto zápasy mohou být i mezinárodní, resp. pořádány jsou mezinárodní soutěže mezi jednotlivými skupinami chuligánů. Souboje se blíží bojům na ulici a mají jasně vymezená pravidla, kdy např. není dovoleno kousání, kopy mezi nohy nebo údery na ohryzek. Násilí tedy ze strany chuligánů probíhá především mimo stadion, mimo zápasy, mezi jednotlivými skupinami chuligánů, kteří dnes dodržují kodex reflektující férový boj: zakázáno je používání zbraní v rámci souboje, útočení více lidí na jednu osobu nebo menší skupinu, útočení na ženy nebo běžné fotbalové fanoušky, útočení na protivníka, je-li na pracovišti, v doprovodu rodiny. Nelze ani odcizit osobní věci, mimo klubové symboly, zakázána je také spolupráce s policií, propagace zbraní na samolepkách, grafitti nebo choreu a ničení grafitti soupeře na stadionu jeho klubu (Schulz, 2018, s. 56-57).

V závěru lze doplnit, že některé formy fotbalového násilí mohou být i natolik závažné, že končí smrtí člověka, nemusí se navíc odehrávat pouze ze strany ultras a chuligánů. Mareš, Suchánek a Smolík (2004, s. 140) popisují případ, který se stal v roce 1999, kdy ve vlaku, kterým cestovali příznivci Sigmy Olomouc na utkání s Baníkem, seděla i žena s malou dcerou. Na tento vlak začali před Ostravou házet kameny zástupci baníkovských chuligánů (Chachar Juniors), jeden z kamenů zasáhl sedící ženu do hlavy. Žena je dnes na jedno oko slepá, navíc zažila společně s dcerou velké trauma.

1.4 Vývoj fotbalového násilí v zahraničí

Historii fotbalového násilí zachycuje Kasal (2013, s. 104), který své pojednání na toto téma začíná větou, že „*historie fotbalového diváckého násilí je stejně stará jako fotbal sám.*“ Dle Kasala (2013, s. 105-115) jsou kořeny fotbalového násilí v Anglii, čemuž odpovídá i označení chuligánství jako tzv. britské nemoci. Novodobé dějiny fotbalu se pojí s rokem 1863, kdy byla založena v Londýně založena fotbalová asociace. Fotbalová liga se začala hrát ve Spojeném království Velké Británie a Irska v roce 1883. První vážný incident nastal v roce 1909, po utkání Glasgow a Celtic ve Skotsku. Fanoušci protestovali proti nepokračování zápasu po remíze. Do násilností se zapojilo 6 000 diváků, 50 policistů bylo zraněno. Podoba dnešního chuligánství se začala utvářet též v Anglii, a to v návaznosti na automatizaci průmyslové výroby, kdy střední třída začala zažívat výraznou nezaměstnanost. Vznikaly různé subkultury, které se začaly účastnit fotbalového násilí.

Smolík (2017, s. 147-150) vysvětluje, že subkultura hooligans (fotbalových chuligánů) byla formována za vlivu dalších tehdejších subkultur, jakými byli Teddy boys, mods, rockers, skinheads.³ Na konci 60. let minulého století se začaly utvářet velké chuligánské gangy skinheads a mods, které doprovázely týmy jako Leeds United, Liverpool a Everton, další kluby, včetně největších (Manchester United) měly skupiny skinheads fans, kterých byly i stovky. Násilí probíhalo během zápasu (např. po vstřelení branky soupeře), před ním i po něm. Pokud se policie snažila skupiny fanoušků od sebe oddělit, přesunuly se souboje na ulici. Chuligáni se naučili vnášet zbraně (láhve, tyče, vzduchové pistole, dlažební kostky, jako zbraň sloužily i boty vybavené ocelovým hrotem nebo špičkou) na stadion tak, aby je policie a pořadatelská služba neodhalili, i přesto, že bylo nošení zbraní na stadion zakázáno. V 70. a 80. letech se chuligánské gangy začaly organizovat.

Postupně se také začalo fotbalové násilí přenášet i mimo Spojené království Velké Británie a Irska, vyznačovalo se obdobnými rysy. Přidružen byl pravicový extremismus,

---

³ Jednalo se o subkultury mládeže, existující primárně v Británii, jejichž vznik byl spojen s odporem pracující třídy vůči strukturálním změnám, které se odehrávaly ve Velké Británii po 2. světové válce (Smolík, 2017, s. 4). Teddy boys se objevily v 50. letech minulého století na předměstí Londýna a jsou považovány za jedny z předchůdců skinheads. Cílem Teddy boys bylo co nejvíce si užívat volného času, a to konzumním způsobem. Charakteristickými rysy byly kult mužnosti a pouliční násilí. Teddy boys zanikly v roce 1958, objevily se později, v 70. letech, často se jednalo o děti původních Teddy boys. V roce 1958 zastoupily místo po Teddy boys mods a rockers. Mods milovali módu, též si užívali volný čas, který vyplňovali násilím, sexem, tancem, hudbou, alkoholem. Protivníky byli rockers. Ti měli odlišný styl, byli tvrdší a mods měli za zženštilé (Smolík, 2010, s. 129-130).

rasismu, ale i prvky fašismu. V 80. letech se změnil vzhled chuligánů, znakem byly prestižní značky, jako Armani, Lacoste. Britští tzv. rowdies (extrémní fanoušci, výtržníci) začali být v Evropě vyhlášeni. S hráli významnou roli i při velkém incidentu v Bruselu v roce 1985, kde se hrálo utkání mezi Liverpoolem a Juventusem. Před utkáním napadli britští rowdies italské fanoušky kameny. V panice byla prolomena ochranná zeď, která se zřítily. V bitce a panice zemřelo 42 osob, dalších 250 bylo zraněno. Anglické kluby byly vyloučeny z fotbalových soutěží na dalších 5 let. Etapa 90. let je nazývána jako tzv. superchuligánství. Organizace gangů začala být sofistikovanější v souvislosti s užíváním mobilních telefonů a dalších moderních technologických prostředků. Souběžně s tím ovšem začala být posilována i rovina bezpečnostní, ať již v rámci prevence, nebo řešení případů fotbalového násilí (Kasal, 2013, s. 107-109).

1.5 Prevence fotbalového násilí v zahraničí

Kluby postupně začaly být trestány za výtržnictví a násilí (pokuty, uzavření stadionu pro návštěvníky zápasu). Na stadionech se začaly budovat bezpečnostní systémy (dozor na utkáních, budování bariér, oddělování zneprátelených skupin fanoušků).

Do oblasti prevence lze zahrnout i způsob jednání bezpečnostních složek při fotbalových utkáních. Divišová (2017, s. 10) přibližuje tuto problematiku na situaci Eura 2016 (tj. Mistrovství světa Evropy v roce 2016), které se konalo ve Francii. Na tuto událost se francouzské ministerstvo vnitra připravilo, vytvořilo metodiku pro zajištění bezpečnosti, přičemž opatření se vlivem role místní samosprávy v jednotlivých městech, v nichž se Euro 2016 odehrávalo, lišila. V souvislosti s událostí bylo zadrženo 1 555 osob. Násilné incidenty se odehrály v ulicích města Marseille a Lille, oproti tomu v Lens a Saint-Étienne násilí neeskalovalo. V obou případech se násilí odehrálo mezi anglickými fanoušky na jedné straně a ruskými chuligány a místními ultras na straně druhé, kdy ruští chuligáni a místní ultras napadli anglické fanoušky. V Marseille a Lille zasáhla policie proti anglickým fanouškům (často i dětem), a to s použitím slzného plynu a vodních děl. Agresoři (ruští chuligáni a místní ultras) mezitím měli prostor utéct. V Lens a Saint-Étienne byla situace obdobná, ovšem tamější policie se rozhodla situaci řešit jinak.

Prevence zahrnuje jak jednání policie, tak i samotných fotbalových klubů. Přítomnost policie na stadionu není vítána, a to většinou fanoušků, nejen chuligánů. Vycházeno

je z teze, že by hlavní zájem na zajištění bezpečnosti a prevenci násilí na stadionech měly mít samotné fotbalové kluby. Fotbalové kluby tak disponují manuálem, jak bezpečí na stadionech zajistit. Tresty mají preventivní charakter, spolu s efektivní kontrolou jejich dodržování. V České republice existuje např. od roku 2010 možnost zakázat vstup na fotbalový zápas, ale i jiné sportovní a kulturní události, a to až po dobu 10 let. Ten, komu je tento alternativní trest udělen, se také musí dostavovat na útvar PČR dle pokynů probačního úředníka v období bezprostředně souvisejícím se zakázanou akcí, při nedodržování hrozí trest odnětí svobody v délce 3 let. Probační a mediační služba může během výkonu tohoto trestu s dotyčným pracovat, nařídít mu např. účast na programech sociálního výcviku či psychologického poradenství. Kluby se účastní příprav PČR, týkajících se bezpečnostních opatření, zlepšují úroveň poradatelských služeb, je prováděna důslednější kontrola návštěvníků fotbalových zápasů (nepronášení alkoholu, zbraní, pyrotechniky), vstupenky jsou prodávány na jméno. PČR začala uplatňovat tzv. low profile policing, tedy neprovokující monitoring, kdy policie může být na utkáních, ovšem ve výstroji, která nevzbuzuje negativní emoce. Kromě toho je uplatňován i tzv. hard profile, tedy nasazení pořádkových jednotek s helmami, kuklami, těžkou výstrojí. Ta např. doprovází chuligány, které přijedou na zápas protivníka autobusem, vlakem, z nádraží až na stadion. Prevence a řešení fotbalového násilí je třístupňová: poradatelská služba má vést dialog, kterého se mohou účastnit antikonfliktní policejní týmy. Ty se snaží také případné problematické situace vyřešit, při neúspěchu zakročují těžkooděnci (Janků, 2015, s. 3-5).

Cíli preventivních programů a aktivit je prevence násilí, odbourávání extremistické orientace a delikventního jednání. V zahraničí, např. v Německu, je pracováno s mladistvými. Fungují různé streetwork programy, kdy sociální pracovníci jdou přímo se skupinami fotbalových fanoušků na místa jejich setkání a pracují na oblasti mezilidských vztahů. V případě násilí je možná krizová intervence na místě, která má zabránit eskalaci násilí. Konána jsou fotbalová utkání mezi fanoušky a policisty či je pracováno s jedinci, kteří již byli odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody z důvodu realizace fotbalového násilí. Fotbaloví fanoušci mají možnost setkávat se ve vyhrazených prostorech, podporovaných samosprávou, kde se připravují na zápas svého klubu (tvorba transparentů apod.), účastní se různých besed, pedagogických vzdělávacích kurzů. V České republice je postupně navazována spolupráce

s občanskými sdruženími, sportovními svazy, orgány samosprávy. PČR často podporuje tyto aktivity finančně (Suchánek a Mareš, 2013, s. 113-115).

1.6 Vývoj fotbalového násilí v České republice

V České republice se začalo výraznější měrou objevovat fotbalové násilí od poloviny 80. let minulého století, organizace fotbalových chuligánů se datuje do poloviny let 90. (Divišová, 2015, s. 47).

Začátek fotbalového násilí v České republice je spojen s událostí v roce 1985, kdy se příznivci klubu Sparta Praha vraceli vlakem z utkání v Banské Bystrici. Při této jízdě byl zdemolován vlak, událost inspirovala K. Smyczka k natočení filmu Proč?, který přiblížil fotbalové násilí českým divákům. Ve skutečnosti ovšem tento snímek vedl k posílení řad fotbalových chuligánů. Incidenty postupně narůstaly, začaly se objevovat i mimo stadiony. Mezi chuligány se velkou měrou objevovali skinheads, kteří do fotbalového násilí vnesli rasistické a neonacistické prvky v podobě různých hesel, skandování, nadávek, hajlování. Na stadionech také začalo docházet k větší organizovanosti (např. fandění v kotli). Moderní chuligánství se podobně jako v zahraničí vyznačuje vydáváním vlastních zinů, zakládáním webových stránek apod. (Bařková, 2015, s. 6).

Z událostí, které lze uvést jako příklady tuzemského fotbalového násilí, se jednalo např. o výtržnosti při derby Slavia-Sparta v roce 2008. Přestože bylo již dopředu avizováno, že půjde o problematický zásah, násilí nastalo, přičemž policie nevykazovala vhodné jednání ani vůči chuligánům, ani ostatním návštěvníkům zápasu. Zmiňována byla arogance pořadatelské služby i PČR. Další incidentem, kdy selhala pořadatelská služba, byl zápas mezi Spartou Praha a Baníkem Ostrava v roce 2009, kdy nebyli na stadion vpuštěni fanoušci Baníku, přestože měli na své jméno zakoupené vstupenky již v Ostravě. Pořadatel napadl jednoho z fanoušků (Sitek, 2010).

Zmínit lze také např. událost z roku 2011, která se odehrála v pražském Edenu, při zápase klubů Slavia a Olomouc. Událost byla spojena s nespokojeností fanoušků s řešením situace, kdy Slavii hrozil sestup z první ligy kvůli neudělení licence z důvodu zadlužení klubu. Nejprve fanoušci Slavie zpozdily zahájení úvodního výkopu o půl hodiny, v přestávce o poločasu vtrhla většina fanoušků na hřiště, snažila se také napadnout vedení klubu. Škoda činila 700 tisíc Kč (poškození konstrukce tunelu mezi

hráčskými kabinami a herní plochou, rozbití skleněných výplní čelní stěny VIP stadionu, poškození sedadel, toalet apod.), obviněno bylo 24 osob. Zápas skončil kontumačně ve prospěch Olomouce, pro fanoušky klubu byl uzavřen vstup na další tři zápasy (ČTK, 2011). V roce 2014 skončil zápas mezi Baníkem Ostrava a Spartou Praha zadržením 30 osob. Chuligáni se dostali i mezi fanoušky s dětmi, škoda kolem stadionu byla vyčíslena na 500 tisíc Kč. Na další utkání bylo vydáno jen 250 vstupenek pro fanoušky Baníku, a to na jméno. Klub společně s městem nechal vytisknout 8 000 triček s nápisem Fandíme slušně (Knitl, 2014). Poslední nejvýznamnější incident se odehrál v roce 2019 při utkání Sparta-Plzeň. Proneseno bylo 57 kusů pyrotechniky. Fanoušci z plzeňského kotle začali házet pyrotechniku do sousedního sektoru, zraněno bylo několik diváků, jedna žena byla vážně zraněna, s útočníkem bylo zahájeno trestní řízení s možností odsouzení na 10 let. Plzeň musela zaplatit 500 tisíc Kč, Sparta 350 tis. Kč (ČTK, 2019).

2 BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ PROTI FOTBALOVÉMU NÁSILÍ

Ve druhé kapitole teoretických východisek je věnována pozornost problematice prevence a řešení fotbalového násilí, a to jak na mezinárodní úrovni, tak především v České republice. Přiblíženy jsou přístupy mezinárodních a českých fotbalových asociací, práva a povinnosti fotbalových klubů a jejich přístup k zaváděným změnám, včetně reflexe těchto změn fotbalovými fanoušky.

2.1 Legislativa týkající se fotbalového násilí

V evropském prostředí je usilováno o sjednocení postupů proti fotbalovému násilí. V roce 1985 tak byla přijata na půdě Rady Evropy Evropská úmluva o diváckém násilí a neslušném chování při sportovních událostech a zvláště při fotbalových zápasech. Pro Českou republiku se stala závaznou od roku 1995. Úmluva o diváckém násilí je zaměřena na prevenci, potírání a reakci na násilné incidenty a další nevhodné chování, a to nejen na stadionech, ale též v jejich blízkosti. Úmluva byla revidována, a to v roce 2016, v platnost vstoupila v roce 2017 a všechny smluvní státy byly vyzvány k její ratifikaci, což se v případě České republiky stalo. V tomto dokumentu jsou vymezeny základní principy prevence a řešení fotbalového násilí, přičemž smluvní státy je mohou měnit v návaznosti na existující právní řád. Tyto principy se primárně týkají fotbalu, v případě dalších sportů existuje pro smluvní státy volnost v tom, zda je též budou do nich implementovat. Závazky plynoucí z Úmluvy Česká republika naplňuje, uvedené principy jsou aplikovány i na další sportovní odvětví. Česká republika učinila v minulosti několik významných kroků k zajištění bezpečnosti na fotbalových zápasech. K významným dokumentům patří zejména Návrhy opatření k řešení problematiky domácího násilí z července roku 2008 a Zpráva o situaci v oblasti diváckého násilí, dopadu koncepce v praxi a návrzích dalších opatření (Vláda ČR, 2018, s. 1-2).

Jak vysvětluje Scholz (2018, s. 58-59), členské státy se ratifikací úmluvy zavázaly k plnění hlavních bodů obsažených v tomto dokumentu, k nimž patří především vynakládání přiměřených veřejných prostředků na zamezení fotbalového násilí na stadionech, v jejich blízkosti, na přístupových cestách. K dalším prvkům se řadí úzká spolupráce a výměna informací mezi policejními složkami v různých lokalitách, přijetí a aplikace legislativy umožňující sankcionovat fotbalové násilí, stavění fotbalových stadionů tak, aby byly bezpečné, nezvyšovaly napětí a konflikty mezi diváky,

umožňovaly práci s davem, nebránily činnosti policie. Důležité je též oddělování soupeřících mužstev přidělováním míst na oddělených tribunách, pečlivá kontrola vstupenek, vyloučení ze vstupu na stadion osoby nežádoucí, které se již provinily výtržnictvím, dále vyloučit osoby pod vlivem návykových látek. Je požadováno, aby byl stadion vybaven kvalitním ozvučením, s možností využívat jej v maximální pro zachování pořádku mezi diváky. Nezbytné je též v co největší míře eliminovat vnášení alkoholických nápojů na stadion, neprodávat alkohol během zápasu, a pokud ano, tak v bezpečných obalech. Dále se jedná o zamezení vnášení pyrotechniky nebo jiných předmětů, které by ohrozily zdraví dalších diváků. Požadavkem je též zajištění součinnosti všech klíčových složek (policie, pořadatelská služba apod.) před zahájením zápasu.

Co se týče konkrétních legislativních opatření, povinnosti sportovních klubů, resp. provozovatelů sportovního zařízení (tedy fotbalového stadionu), jsou zakotveny v § 7 zákona č. 115/2001 Sb., v němž se uvádí, že vlastník sportovního zařízení nebo osoba oprávněná vlastníkem k používání tohoto zařízení (tedy sportovní klub) jsou povinni přijmout opatření k zajištění pořádku v průběhu sportovní události, musí vydat a zveřejnit návštěvní řád, ve kterém mimo jiné stanoví pravidla pro vstup návštěvníků a osob z pořadatelské služby. Pokud je v průběhu utkání ohroženo zdraví diváků a jiných účastníků nebo majetek a nedaří se obnovit pokojný stav, vlastník a provozovatel mohou sportovní utkání ukončit, požádat PČR o pomoc, přičemž je nutné PČR uhradit s tímto spojené náklady. Jestliže vlastník nebo oprávněná osoba v takovém případě neprovedla potřebná opatření, může Ministerstvo vnitra rozhodnout o tom, že se budou dané sportovní události odehrávat bez diváků, a to až po dobu 1 roku. Jestliže jsou následně přijata potřebná opatření, tato doba může být zkrácena. Kontrolu nad dodržováním podmínek provádí Ministerstvo vnitra nebo obecní úřad.

Zákaz vstupu na stadion může dle § 76 trestního zákoníku udělit soud, a to až na dobu 10 let, spáchal-li jedinec trestný čin úmyslně. Zároveň je v § 77 stanoveno, že musí odsouzený spolupracovat s probačním úředníkem, účastnit se stanovených programů a dostavovat se na kontrolu v době blízké konání inkriminovaných zápasů.

Zákaz vstupu na stadion může být udělen soudem, státním aparátem, ale i klubem, pakliže divák poruší návštěvní řád, což je dáno tím, že zakoupením vstupenky je uzavřen smluvní vztah mezi divákem a fotbalovým klubem. Klub má také pravomoc udělit pokutu, vymáhat vzniklou škodu. Sankci může také udělit Disciplinární komise

Ligové fotbalové asociace (dále též jako LFA), pakliže je výtržník členem Fotbalové asociace České republiky (FAČR) (Novák, 2019).

Zakázáno je vnášení pyrotechniky na stadion, kdy je vycházeno ze zákona č. 250/2016 Sb., v němž je v § 5 považováno užití pyrotechniky na přestupek proti veřejnému pořádku, udělená pokuta může být ve výši až 50 tisíc Kč a při opakovaném činu může být i vyšší, přičemž pyrotechniku nelze užít ani při cestě na zápas.

Velkým tématem je pak tzv. adresný ticketing, tedy prodej vstupenek na jméno. Ten je aplikován pouze při rizikových zápasech. V zahraničí je k dispozici karta fanouška, nicméně v českém prostředí k tomuto opatření nebyl získán souhlas nejvyšší české ligové soutěže (Fortuna liga). V zásadě se odpovědnost za řešení fotbalového násilí přesunula na kluby, které tak mohou volit různá opatření, jako např. registr problémových fanoušků. Na stadionech jsou kamerové systémy, které může případně PČR použít při vyšetřování případu (Suchan, 2019). Nicméně s ohledem na ochranu osobních údajů nelze dosud zavést některá další opatření, jako např. využívání kamer s funkcí rozpoznávání obličejů či vytvořit sdílenou databázi problémových fanoušků. Je možné provádět osobní prohlídku před vstupem na stadion (ČT24, 2020). Nepodařilo se tedy dosud prosadit vše, co je uplatňováno v mnoha zahraničních zemích, včetně Anglie, která je dávana za vzor co se týče prevence a řešení fotbalového násilí. Vzorem je např. i Nizozemí nebo Německo. Zatímco v České republice je možné zakázat vstup na stadion pouze rozhodnutím soudu, v těchto zemích mají danou pravomoc samotné kluby. Nastavena je i kooperace s médii, rizikové zápasy se odehrávají v brzkých odpoledních hodinách. V Česku je však k dispozici pojízdná soudní síň⁴, díky které je možné posoudit případné trestné činy okamžitě. Nicméně této možnosti není příliš využíváno (ČT SPORT, 2014). V Anglii je také zakázáno, na rozdíl od České republiky, fandit vestoje, a to po incidentu z roku 1989 na sheffieldském stadionu. Anglie se tak přidává k dalším zemím, jako je Německo nebo Rakousko, které umožňují sklopení sedačky ve vybraných sektorech. Před sedačkami je zábradlí a prostor je natolik úzký, že neumožňuje pobyt jiné osoby, než která může dané místo obsadit. Dosud byli fanoušci, kteří se odmítli posadit, odváděni ze stadionu. Ovšem tuto

---

⁴ Tato síň je např. na stadionu AC Sparta Praha. Poprvé byla využita v roce 2008 při problematickém jednání mezi Spartou a Baníkem, ovšem nikdo v ní dosud nebyl odsouzen. Samotné soudní řízení v mobilní soudní síni je náročné. Přítomen musí být soudce, vyšetřovatel, státní zástupce, nezbytná je výpočetní technika. Jsou stanoveny podmínky pro úspěšné využití této síně: fanoušek nesmí být pod vlivem návykové látky, což je takřka nereálné. Fanoušci pronášejí alkohol na stadion, byť je to zakázáno, navíc si lze zakoupit přímo na stadionu pivo, stupeň 10. Fanoušek také musí odmítnout obháje (Urbánková, 2017, s. 15).

možnost může mít klub až po schválení komise, která zajišťuje spojení mezi soukromými subjekty a bezpečnostními složkami (ČT SPORT, 2014; Sport, 2020).

Je zapotřebí doplnit, že specifický zákon, který by přímo řešil divácké násilí, dosud nebyl v České republice přijat. Tato skutečnost je vysvětlována dostatečnou silou existujících nástrojů k řešení trestné činnosti. Bylo by možné inspirovat se např. v Anglii, která takový zákon má, podobně jako další země (např. Francie, Belgie, ve Švýcarsku je situace řešena na úrovni kantonů), ale i toto je odmítáno s tím, že není nutné kopírovat přístup zahraničních zemí (Divišová, 2015, s. 48). Problém není ze strany PČR spatřován v neexistenci speciálního zákona, ale v tom, že nejsou dostatečně aplikovány nástroje sloužící k prevenci a řešení fotbalového násilí (MV ČR, 2010, s. 5).

2.2 Přístup fotbalových asociací k prevenci fotbalového násilí

Představitelem českého fotbalu je Fotbalová asociace České republiky (dříve Českomoravský fotbalový svaz), která je členskou organizací FIFA (Mezinárodní federace fotbalových asociací) a UEFA (Evropská fotbalová unie), v jejíž kompetenci je rozhodování o porušení vnitřních předpisů schválených příslušnými orgány. FAČR může rozhodovat také o trestu a jeho výši. FAČR přenesla tuto odpovědnost i na Ligovou fotbalovou asociaci, která tak může rozhodovat o disciplinárních přečinech spáchaných při utkáních ligových soutěží, přičemž tyto přečiny mohou spáchat jak kluby, tak i hráči, trenéři, zdravotníci, maséři, pořadatelé členských klubů. Posuzovány jsou činy, které se staly na území České republiky, a to zcela nebo částečně, nebo i mimo území ČR, pakliže byl významně dotčen zájem chráněný disciplinárním řádem. Tresty, které jsou udělovány, mohou být peněžité, jednat se může také o zákaz vstupu na stadion, vyloučení z FAČR, odehrání zápasu bez přítomnosti diváků, uzavření stadionu, kontumaci utkání, odebrání soutěžních bodů, vyloučení družstva ze soutěže. Uděleno může být více trestů souběžně (FAČR, 2020, s. 1-9).

FAČR dle Urbánkové (2017, s. 6) usiluje o zvýšení bezpečnosti na stadionech, ve smyslu eliminace domácího násilí, nicméně úsilí asociace často naráží na omezení dané legislativou, kdy se jedná především o ochranu osobních údajů. Navrhováno tak bylo mimo jiné vytvoření databáze nežádoucích osob, které by následně nebyly vpuštěny na stadion na základě využívání moderních technologií. Jednat by se mohlo o čtečky osobních dokumentů a též identifikaci osob na základě biometrických údajů.

Každý fanoušek by měl možnost zaregistrovat se, přidělena by mu byla ID karta, která by byla podmínkou pro nákup vstupenky na zápas. Jestliže by dotyčný koupil na svoji kartu vstupenky pro další osoby, byl by za ně zodpovědný. Snímání biometrických údajů by v návrhu FAČR vycházelo buď z kamerového snímání fanouška, kdy by takto získaná fotografie byla poslána na pracoviště pro porovnávání tváří, na kterém by následně docházelo ke komparaci s osobami v rejstříku nežádoucích osob. Teprve poté, co by byl shledán vstup jedince jako bezproblémový, by mohl přistoupit k turniketu a načíst svoji ID kartu. Další navrhovanou možností bylo využívání krevního řečiště v dlani, tato data by byla opět nahrána na ID kartu. Při vstupu na stadion by divák načel svoji ID kartu, vstupenku, před snímací zařízení umístil svoji dlaň, shoda by umožňovala vstup na stadion. Při výtržnostech nebo obecně porušení pravidel by se zablokovala jeho ID karta, fanoušek by se tedy nedostal již na žádný zápas. Důvodem nezavedení je dle autorky vysoká nákladovost, nicméně jak zmiňuje J. Prokeš z Úřadu pro ochranu údajů, a to v rozhovoru s Cibulkou (2019), PČR usilovala o možnost využívat tyto nástroje, nedostatečně však svůj požadavek zdůvodnila a příčinou jejich nezavedení je zejména citlivost s nakládáním osobních údajů, přístup k nim ze strany různých subjektů.

Disciplinární tresty, které FAČR užívá, vycházejí např. z disciplinárních trestů UEFA, která je navíc orgánem, který může sankcionovat dílčí národní organizace, jako je FAČR, za nedodržování pravidel. Též UEFA disponuje vlastním disciplinárním řádem, v němž jsou detailně, obdobně jako u FAČR, vymezeny prohřešky vůči tomu řádu, včetně sankcí. Ošetřeno je např. i verbální násilí, jako jsou rasistické projevy fanoušků. Následkem bývá pokuta, zákaz přístupu fanoušků na určitý počet utkání, v krajním případě se může jednat také o odebrání bodů v rámci soutěže nebo diskvalifikaci ze soutěže (UEFA, 2020, s. 15).

2.3 Přístup Policie České republiky k prevenci fotbalového násilí

Co se týče přístupu PČR, jak uvádí Ministerstvo vnitra České republiky (MV ČR), oproti minulosti nastal přesun mnoha kompetencí v oblasti řešení fotbalového násilí na jiné subjekty, zejména pak na samotné fotbalové kluby. Koncepce boje proti fotbalovému násilí je založena na jasně definovaných pravidlech, povinnostech, odpovědnosti. Policie tak již nebývá většinou přítomna na stadionu, bezpečnost na něm zajišťuje klub prostřednictvím pořadatelské služby. Tento model je běžný i v jiných

zemích a vychází mimo jiné i ze skutečnosti, že si fanoušci, a to nejen chuligáni či vandalové, ale též běžní diváci, nepřejí PČR na stadionech, jejich přítomnost nevede k zajištění většího klidu, efekt je opačný. Větší zapojení fotbalových klubů do prevence a řešení fotbalového násilí souviselo s potřebou PČR odbřemenit tuto instituci od úkolů, které může provádět někdo. Významná změna pak nastala v souvislosti s přijetím novely zákona 115/2001 Sb., který explicitně stanovil jak povinnosti fotbalových klubů, tak i sankce. MV ČR vytvořilo pro fotbalové kluby, a to ve spolupráci s dalšími subjekty (PČR, FAČR a fotbalové kluby) manuál pro kluby, jak předcházet fotbalovému násilí či jak jej řešit, když se objeví. Důraz je v něm kladen na činnost poradatelské služby. Byla též uzavřena dohoda mezi PČR a FAČR, která se týkala vybavení stadionů, výcviku poradatelské služby, přičemž tato dohoda nebyla vymahatelná, sloužila však k tomu, aby bylo eliminováno násilí na stadionech (MV ČR, 2010, s. 4-5).

I když PČR nepůsobí na stadionech, při fotbalových utkáních je činná. Zajišťuje veřejný pořádek před stadionem, na ulici, v okolí nádraží, asistují při přepravě fanoušků na stadion a na cestě zpět. Mezi diváky mohou působit tzv. spotteři, tedy specialisté na divácké násilí, kteří patří pod kriminální policii. Mnozí fanoušci je znají, což působí preventivně, navíc jsou vybaveni speciálními dovednostmi, jak zamezit eskalaci násilí, řešit vznikající konflikty. Velmi významnou roli mají také antikonfliktní týmy. Jejich úkolem je předcházet fotbalovému násilí, upozorňovat fanoušky na protiprávní jednání, vysvětlovat postup policie. Antikonfliktní týmy jsou nasazovány vždy předtím, než začne jednat pořádková policie. Antikonfliktní týmy také doprovázejí fanoušky na cestě na stadion a zpět. Obecně je prosazován již zmíněný low profile policing (tj. vystupování policie v co nejmenším počtu, s minimálním výstrojí), který v případě konfliktu přechází v 3D strategii, což je označení pro sled tří kroků: dialog, deeskalace a důrazný zákrok. Konkrétní násilník je zadržen a okamžitě je s ním opouštěno místo, v němž zadržení nastalo (Bařková, 2015, s. 12-13).

2.4 Přístup fotbalových klubů k prevenci fotbalového násilí

Velká část odpovědnosti za prevenci a řešení fotbalového násilí byla přenesena na jednotlivé fotbalové kluby. V *Disciplinárním řádu Fotbalové asociace České republiky* jsou mimo jiné vymezeny tyto povinnosti pro fotbalové kluby, včetně případných sankcí za jejich nedodržení:

- fotbalový klub musí přijmout dostatečná opatření k zabránění nespportovního chování jednotlivců nebo skupin. K nespportovnímu chování se řadí hanlivé, urážlivé, zesměšňující, provokující, ponižující nebo pohoršující gesta, posunky, pokřiky vůči hráčům a dalším aktérům fotbalového utkání;
- fotbalový klub musí zabránit tomu, aby na stadion měli přístup lidé pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek. Zakázáno je také vnášení střelných zbraní, pyrotechniky či jiných předmětů, které mohou ohrožovat bezpečnost a zdraví přítomných;
- fotbalový klub musí zajistit, aby nedocházelo k výtržnostem v areálu nebo jeho blízkosti, poškození zařízení stadionu, vyhazování předmětů na hrací plochu;
- fotbalový klub musí zajistit, aby na hrací plochu nebo do prostor vyhrazených pro hráče či delegované osoby nemohly vniknout neoprávněné osoby;
- při nedodržení těchto požadavků může být klub pokutován až do výše 10 milionů Kč. Jednat se však může i o nižší částky. Pokud fotbalový klub např. nezajistí vhodné chování fanoušků, pokuta může být stanovena do výše 2,5 milionů Kč. Sankcí je i odehrání utkání bez fanoušků, kontumace utkání. Stanoveny jsou též další sankce pro jednotlivá porušení disciplinárního řádu. Za rasistické projevy fanoušků může být fotbalový klub sankciován, výše sankce je až do 10 milionů Kč;
- pokud fotbalový klub prokáže, že přijal všechna potřebná opatření, disciplinární trest za disciplinární přečin není uložen (FAČR, 2020, s. 32-34).

Kluby musí mít zajištěnou pořadatelskou službu, která bude splňovat požadavky na ni kladené. Úkolem pořadatelské služby je vpouštění diváků na stadion, dohled nad nimi, prohlídka stadionu před zápasem a po něm, poskytování informací divákům o záchranné službě (její organizaci, dostupnosti během zápasu). Pořadatelská služba také provádí kontroly diváků, brání vstupu do zakázaných prostor, má předcházet konfliktům, či je případně řešit, než zakročí PČR. Člen pořadatelské služby má v legislativě zohledněné kompetence, které umožňují dosahovat bezpečí na fotbalových stadionech při zápasech, s výjimkou organizovaného a plánovaného násilí, které je monitorováno ze strany PČR. Pořadatel může zajistit osobu, která se dopustila trestného činu, následně ji předává PČR. Kluby musí disponovat místností, kde je možné se zadrženou osobou zůstat. Členové pořadatelské služby mohou být vybaveni i pouty. Členové pořadatelské služby mohou přistoupit k nutné obraně, která

může být do určité míry i nepřiměřená. Členové pořadatelské služby se musí průběžně vzdělávat v problematice fotbalového násilí a musí závčas dostat informace o možných rizicích daného zápasu. Na rozdíl od příslušníků PČR je pořadatelská služba jasně identifikovatelná (nápis pořadatel na svrchním oděvu). Fotbalový klub je pojímán jako „pán domu“, tedy je tím, kdo určuje, kdo smí nebo nesmí na zápas, stanoví si svá pravidla (aktualizovaný návštěvní řád), která musí být diváky dodržována. Pořadatelská služba kontroluje příchozí diváky a zajišťuje, aby nenastal kontakt mezi fanoušky soupeřících týmů, každý divák se smí pohybovat pouze v sektoru vymezeném koupí konkrétní vstupenky. Kluby si mohou vést seznam nežádoucích diváků, které pak na stadion nepustí, v případě sdílení těchto informací je nutné dbát na ochranu osobních údajů. Totéž platí i pro kamerové systémy, které kluby na stadionech mají (MV ČR, 2008, s. 3-14).

Fotbalové kluby by měly také pracovat se svými fanoušky, mít pro ně založená informační centra, důležitá je komunikace s vybranými skupinami fanoušků, včetně chuligánů. Kluby by tedy měly také podporovat zakládání oficiálních fanklubů. Hledání konsensu je vhodnější než represe (MV ČR, 2008, s. 14). Aktuálně je běžnou praxí, že před utkáním dochází ke schůzce PČR, představitelů klubů i zástupců obce. Rozhodující slovo má PČR, která určuje rizikovost zápasu a dle toho i přijímaná opatření (Urbánková, 2017, s. 11).

2.5 Přístup fanoušků k prevenci fotbalového násilí

V současné době radikálnější fanoušci (výtržníci, huligans, ultras) nenavštěvují fotbalové stadiony v rámci zápasů primárně za účelem konfliktu, bitky. Ty jsou již po delší čas přesunuty mimo stadion, mnohdy se nemusí odehrávat ani v návaznosti na samotné utkání, resp. v bezprostřední časové blízkosti. Jednotlivé skupiny chuligánů se domlouvají na střetnutích, která mají určitá pravidla (počet účastníků bitek, užití zbraní atd.). Bitky pak mohou trvat pouze pár vteřin, minut, soupeř je respektován. Fanoušky lze rozdělit do dvou skupin: jedna z nich žije násilím na stadionech při utkáních, tato skupina odpovídá rowdies. Druhá skupina pak organizuje výše popsané bitky, na stadionech násilí většinou nevyvolává (Baťková, 2015, s. 24)

Velkým tématem je dodržování pravidel týkajících se užívání pyrotechniky. Dle MV ČR (2010, s. 23) je odstraňování tohoto problému obtížné, a to kvůli nízké součinnosti klubů. Ty by měly apelovat na radikální fanoušky, aby pyrotechniku neužívali. Kluby

za ně většinou dostávají poměrně vysoké pokuty. Jak uvádí jeden z fotbalových fanoušků na stránkách Supporters, fanoušky je sdílen názor, že *pyro není zločin*. Mnozí skalní fanoušci, nejen chuligáni, si zápas bez chorea a pyrotechniky nedokážou představit. Mají s užitím těchto prvků spojené zážitky mnohdy i z dětství, když ještě navštěvovali fotbalové zápasy jako děti s někým z rodičů nebo celou rodinou. Pyro je chápáno jako umění, které dokresluje atmosféru zápasu a činí ji jedinečnou. Pyrotechnika je připravována spolu s choreem dlouho před zápasem. Pyrotechnika bývá důvodem, proč mnozí fanoušci na zápasy chodí. Negativně bývají hodnoceny dělbuhy. Pyrotechniku užívají většinou fanoušci v rámci kotle, který je obsazen fanoušky, kteří tento způsob fandění mají rádi a pyrotechnika jim nevadí. Jsou proti odhazování pyrotechniky, a to i proto, že jsou si vědomi postihů (pokuty, zákaz na stadion, důkladnější hlídání vnášení pyrotechniky na stadion). Užívají tedy pyrotechniku bezpečně. Jak tento fanoušek uvádí: „*Odpalujme pyrotechniku tak, aby společný pokřik – PYRO NENÍ ZLOČIN – nebyl jen křišťálovým pokrytectvím*“ (Anon, 2019).

Suchánek a Mareš (2013, s. 115) uvádějí, že se i v návaznosti na zprísňení legislativy a kooperaci se zahraničím se daří stále více zavádět i do českého prostředí preventivní aktivity cílící na fanoušky. Jednat se může o kluby pro mladistvé fanoušky, v nichž bývají zastoupeni i bývalí fotbalisté klubu. Dospívající jsou vedeni k realizaci aktivit (příprava chorea apod.), které nejsou nebezpečné, podporovány jsou aktivity, jako např. tvorba časopisů. Samy kluby pak většinou, a to i v návaznosti na doporučení Stálého výboru Rady Evropy, mají pracovníka vyčleněného pro jednání s kluby fanoušků, tato praxe začíná být běžná zejména u větších klubů, které se zároveň vyznačují nejradikálnějšími fanoušky (Sparta, Baník apod.). Vznikl také projekt *Fandíme slušně*, který cílí na zvýšení právního povědomí mladých fanoušků, kteří jsou upozorňováni na rizika nevhodného chování. Projekt se přenesl do škol, což je považováno za vhodnou preventivní aktivitu. V rámci dohod se pak dětem a dospívajícím dostává různých motivačních prvků (suvenýry, setkání s fotbalisty), téma je součástí výuky.

Kladnému přístupu radikálnějších fotbalových fanoušků k prevenci fotbalového násilí nepomáhají média. Vehovská (2012) zdokumentovala několik případů, kdy policie začala sama jednat agresivně, vyprovokovala násilí, s fanoušky jednala velmi hrubě, s porušováním pravidel platných pro PČR. Nezřídká mohou být zmláceni a zatčeni fanoušci, kteří na stadionu nic neprovedli, jsou spojeni s davem těch, kteří se násilí

dopustili. Mnohdy jsou však jejich fotografie v médiích, což může vést i k různým potížím v osobním a pracovním životě. Vůči jednání PČR jsou fanoušci na stadionu často bezmocní, podobně se jim pak nedaří bránit, pakliže chtějí prokázat nevhodné zacházení ze strany PČR. Tyto incidenty pak ztěžují možnost spolupráce fanoušků s PČR, na obou stranách vzniká nedůvěra a neochota ke kooperaci.

Nabízí se tedy otázka, jak v praxi dochází k získávání fanoušků ke spolupráci, s cílem eliminovat fotbalové násilí. Tomuto tématu byla věnována pozornost ve vlastním průzkumu, společně s dalšími tématy reflektovanými v teoretické části práce.

2.6 Prevence fotbalového násilí v českém prostředí

Téma prevence fotbalového násilí není záležitostí novou. Kasal (2013, s. 148-149) přibližuje situaci již z roku 2004, kdy vzniklo občanské sdružení ProFotbalFans, které vytvořilo mimo jiné projekt pro práci s fotbalovými fanoušky ze strany sociálních pracovníků. Záměrem bylo působit ve prospěch fotbalových fanoušků, podporovat fair play, boj proti rasismu, pomáhat klubům v komunikaci s fanoušky, kooperovat s fotbalovými asociacemi a dalšími relevantními institucemi v České republice. Ovšem sdružení v letech 2008-2009 zaniklo. Podařilo se však zahájit komunikaci klubů s fanoušky a fotbalovou asociací. Dle autora však chybí určitá vůdčí osobnost. Prosazován je spíše restriktivní model po vzoru Anglie.

Jak uvádějí Suchánek a Mareš (2013, s. 112), v zásadě se prevence odehrává ve čtyřech úrovních, kterými jsou činnost preventivně sociální (pedagogická práce s potenciálně problematickými fanoušky), bezpečnostně-technická (využívány jsou technické a odstrašující prvky, jako prohlídky nebo kamerový systém), bezpečnostně-policejní (zásahy proti diváckému násilí, vyšetřování, stíhání pachatelů) a právně-represivní (právní normy umožňující postihnout pachatele diváckého násilí).

Kasal (2013, s. 149-150) vyzdvihuje průkopnický přístup v Německu již z doby před rokem 2000, kdy se podařilo do prvoligových a druholigových klubů začlenit profesionály (sociální pedagogy), tzv. Fanarbeiter, kteří znají fotbalové prostředí a témata, která se k němu vážou, rozumí možným problémům a snaží se jim předcházet. Dle autora lze i v českém prostředí vnímat tyto snahy, nicméně nezbytná je podpora celé společnosti. Rasismus je tématem české společnosti, objevuje se tedy i na fotbale, v němž se navíc více profilují lidé, kteří tento názor sdílejí a pro které je často účast

na fotbalovém zápase možností odreagovat svoji frustraci ze života, vybití agresi, fotbalový zápas je pro ně vrcholnou událostí, která s fotbalem nemá příliš společného, resp. akcentována jsou jiná (osobní) témata. Autor rozvíjí i toto téma, velmi důležité, které je v zásadě klíčové pro porozumění problematice diváckého násilí v českém prostředí. Fotbalový svět, resp. svět fotbalových fanoušků a zápasů, není odtržen od okolního světa, a nutně se tak v něm musí promítat fenomény které resonují ve společnosti. Ke změně je však zapotřebí ochota k této změně.

Shrnutí

V textu bylo pojednáno o fenoménu fotbalového násilí. Vymezeny byly hlavní pojmy, historie fotbalového násilí, možnosti jeho prevenci i řešení.

Jak bylo v závěru textu zdůrazněno, nelze na tento jev nahlížet vytrženě z celého kontextu. Bylo by možné zabývat se tím, jak vyrůstají dnešní děti, k jakým hodnotám jsou vedeny. V době vytváření finální podoby práce bylo velkým tématem fotbalové utkání mezi skotským klubem Rangers FC a SK Slavia Praha, kdy je o tomto klubu pojednáno i v rámci praktické části práce. V zápase se objevilo ne zcela potvrzené rasistické chování ze strany českého hráče (UEFA považuje toto jednání za prokázané, od čehož se odvíjel i trest pro českého hráče). V médiích se tak bylo možné seznámit s tím, jak je na rasismus nahlíženo v českém a anglickém prostředí, které je na projevy rasismu velmi citlivé, na rozdíl od prostředí českého. Diskuse na téma rasismu v české společnosti však odstartována nebyla, což je opět dokladem toho, jaká je česká společnost. Lze pak očekávat, že budou fotbaloví fanoušci jiní?

Důležitá je tak prevence, ale i řešení fotbalového násilí, které by však mělo být až nutnou reakcí na problémové události. Předejít násilí, vést již děti k tomu, jak fungovat ve společnosti, je mnohem efektivnější než se snažit řešit eskalující problém, navíc v prostředí, které není legislativně příznivé k vhodnému zásahu. Lze ovšem velmi kladně hodnotit snahu mnoha aktérů ve fotbalovém prostředí (kluby, ale i fanoušci, méně již média, fotbalové organizace) tuto situaci změnit.

3 POPIS PRŮZKUMU

Kapitola obsahuje popis realizovaného průzkumu. Uvedeny jsou cíle průzkumu a stanovené průzkumné otázky. Popsána je metodika průzkumu. V závěru kapitoly je prezentován průzkumný soubor. Výsledky jsou uvedeny v kapitole čtvrté.

3.1 Cíl průzkumu a průzkumné otázky

Cílem průzkumu bylo analyzovat současný stav prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření. Dílčím cílem je navrhnout možné změny týkající se bezpečnostních opatření proti fotbalovému násilí.

Průzkumné otázky (PO):

- PO1: Jaká bezpečnostní opatření jsou užívána v prevenci fotbalového násilí?
- PO2: Jaké prvky a formy bezpečnostních opatření se osvědčují v prevenci fotbalového násilí?
- PO3: Jaké jsou nedostatky současného stavu prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření?

3.2 Metodika průzkumu

Průzkum byl koncipován jako kvalitativní. Hendl (2016, s. 46) popisuje, že je práce badatele v kvalitativním výzkumu přirovnávána k práci detektiva: oba vstupují do terénu a snaží se získat co nejvíce relevantních dat, z nichž by získali informace, které potřebují a které souvisí s problémem, který chtějí vyřešit. V terénu je zapotřebí vše registrovat, zaznamenávat si, hodně se ptát, mluvit s různými lidmi, často se do terénu vracet.

Kvalitativní výzkum může mít mnoho podob. Voleny jsou různé metody výzkumu a pro popisovaný průzkum byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který vychází z předem připravených otázek, které se vážou k cíli průzkumu a průzkumným otázkám. Otázky je nutné položit všechny, nicméně je možné měnit jejich pořadí, a především lze pokládat otázky další, doplňující, na rozdíl od rozhovoru strukturovaného. Reichel (2009, s. 111-112) uvádí, že tímto způsobem lze často získat nečekané údaje, které

mohou osvětlit zkoumaný problém. Je zapotřebí dobře naslouchat, citlivě se dotazovat, vnímat, co komunikační partner říká.

Sestaveny byla dvě schémata rozhovorů: jeden pro fotbalové fanoušky, druhý pro Supporter Liaison Officers (SLO), tedy osoby, které tvoří most mezi fanoušky a klubem a snaží se tak zlepšit komunikaci a vztahy mezi oběma stranami (LFA, 2019). Schémata obou rozhovorů jsou uvedena v oddílu příloh (Příloha č. 1 a 2).

Plánem bylo vést rozhovor se SLO z SK Slavia Praha a několika fanoušky tohoto fotbalového klubu, ovšem s ohledem na situaci ztíženou pandemií covid-19 byl nakonec veden rozhovor pouze se SLO a dále s jedním fanouškem. S druhým fanouškem byl proveden předvýzkum, přičemž se jednalo o fanouška jiného klubu. V rámci tohoto předvýzkumu bylo ověřeno schéma rozhovoru, doplněny do něj byly některé otázky. Tato osoba se již dále nezúčastnila průzkumného šetření.

Průzkum probíhal v měsících březen a duben. Delší dobu trvalo, než se povedlo projednat čas setkání s oběma komunikačními partnery, přičemž rozhovor probíhal s každým zvlášť. Oba komunikační partneři souhlasili s tím, že lze rozhovory nahrát a v práci přepsané uvést. Nejsou však uváděny bližší údaje, umožňující jejich identifikaci.

Ke zpracování dat byla zvolena metoda vytváření trsů, kterou popisuje Mioviský (2006, s. 211) jako období otevřeného kódování zakotvené teorie: badatel třídí výroky dle zvoleného kritéria, v tomto případě se jednalo o obsahový překryv. Výroky byly tříděny na co nejmenší celky, následně shlukovány do trsů dle obdobného významu, případně přeskupovány. V konečné verzi byly označeny názvem.

Prezentace takto získaných údajů je podána dle vytvořených trsů, i s přímými výroky komunikačních partnerů. Je zapotřebí doplnit, že účast komunikačních partnerů byla dobrovolná, kdykoliv mohli ukončit vedení rozhovorů, což žádný z nich neučinil. Dodržena tak byla etika průzkumu.

3.3 Charakteristika průzkumného souboru

Jak již bylo uváděno, průzkumný soubor tvořili dva komunikační partneři. První komunikační partner (KP1) byl fanouškem klubu SK Slavia Praha. Jedná se o muže, s vysokoškolským vzděláním, ve věku 33 let. Druhý komunikační partner byl SLO, osoba, která funguje mezi fanoušky SK Slavia Praha a klubem. Věk není záměrně

uváděn. SLO (v textu dále jako KP2) působí na této pozici přibližně 3 roky, původně byl fanouškem, tedy zná situaci z obou stran.

4 VÝSLEDKY PRŮZKUMU

Při analýze dat byly vytvořeny následující trsy:

- Fanouškovská subkultura;
- Role policie;
- Působení pořadatelské služby;
- Možnosti opatření;
- Otevření dialogu.

Fanouškovská subkultura

Do tohoto trsu byly zařazeny zejména výpovědi ze strany KP1, který také tento termín užil. KP1 hovořil o tom, jaká je skladba fanouškovské subkultury, jak fungují ultras, jak by mělo být přistupováno k fanouškům či jak se fanoušci chovají. Zamýšlel se také nad tím, co je to být fanouškem, a to ve vztahu k ultras a fandění, roli návštěv fotbalových zápasů a všeho, co s fotbalem (klubem) souvisí v životě fotbalového fanouška, zejména ultras.

Role policie

Otázkou působení policie, a to jak v rámci zápasu, tak zejména před zápasem, po zápase, vlivu působení PČR na fotbalový zápas a fotbalové fanoušky, se věnovali oba komunikační partneři. Jak bude dále v textu uvedeno, role policie byla oběma komunikačními partnery, reprezentující dva významné aktéry fotbalového fanouškovství, hodnocena poměrně kladně, resp. oba komunikační partneři rozuměli této roli a zabývali se spíše tím, jak je koncipovaná, co je dostatečné, co nikoliv, co by se mohlo změnit, proč.

Působení pořadatelské služby

Oproti PČR byla pořadatelská služba hodnocena oběma stranami hůře, a to zejména z hlediska minulých situací a zkušeností. Aktuálně se situace týkající se pořádkové služby mění, a to spíše k lepšímu. Role pořádkové služby je však do určité míry obtížně uchopená nebo uchopitelná. Stále se nedaří jasně pro ni nalézt ve světě fanouškovství místo.

Možnosti opatření

Tento trs reprezentovalo nejvíce výroky, což bylo dáno i tím, že byli na toto téma oba komunikační partneři značně dotazováni. Zároveň se jednalo o téma, k němuž měli komunikační partneři nejvíce co říci. Součástí trsu jsou výroky týkající se aktuálních opatření v souvislosti s fotbalovým násilím, možností změn, nedostatků a oblastí, které se jeví v kontextu tématu jako problematické, a to především s ohledem na stávající legislativu, která znemožňuje podnikat proti fotbalovému násilí potřebné kroky.

Otevření dialogu

Dialog mezi fanoušky a klubem, SLO a fanoušky, fotbalovými kluby a státem či Policií České republiky byl komunikačními partnery nahlížen jako možná cesta ke změně stávajícího stavu, v němž jsou jeho aktéři značně bezbranní, přestože o násilí ve fotbale příliš nestojí.

Dále v textu je podán detailnější přehled vytvořených trsů a témat, která se v rámci vedených rozhovorů vynořovala. Jako titulky jsou voleny přímé výroky komunikačních partnerů.

Davové chování mnohdy udělá své

Komunikační partner KP1 věnoval pozornost tomu, jak je přistupováno k ultras a obecně chuligánům, a to ze strany veřejnosti a médií. Ultras jsou často vykreslováni zejména médii jako skupina osob, která je problematická, byť tomu tak nemusí být. Ultras mají svá pravidla boje, nejsou či nemusí být riziková pro veřejnost a není ani nutné, aby jejich aktivity regulovala PČR, byť se tak často děje.

Bitky se již většinou odehrávají na smluvených místech, podle pravidel, která mohou být velmi přísná. V nebezpečí se tak neocitá veřejnost, na rozdíl od fanoušků, kteří k ultras nepatří a kteří naopak dokážou na fotbale způsobit mnoho nepříjemností všem okolo. Tyto případy jsou však nedostatečně řešeny, média věnují pozornost spíše chuligánům a snaží se z jejich aktivit udělat senzaci.

Podobně také KP2 uváděl, že se většinou v poslední době daří pracovat i s radikálnějšími fanoušky. Přímo na stadionech tak většinou k potížím nedochází. Nicméně může se stát, jak uváděl KP1, že k incidentům dojde. Důvodem může být

chování davu, který je složen z různých osob a může se nechat někým strhnout. Tyto případy jsou však z hlediska KP1 spíše výjimečné.

KP2 označil fanoušky za „živý organismus“, což je v pořádku a je nutné také takto na fanoušky nahlížet. Klub má rád své fanoušky, váží si slušných fanoušků a hledá vždy kompromisy složitějších situací. Není cílem, aby fanoušci nechodili na zápasy. Důležité je však nejlépe předcházet problémovým situacím, nenechat situaci eskalovat tak, aby nastalo chování davu.

Pyro patří k fotbalu

Fotbal je v pojetí obou komunikačních partnerů významnou hodnotou pro fanoušky, a není důvod toto odsuzovat. Je zapotřebí rozumět tomu, jaký je obsah této hodnoty. Ultras fotbalem žijí, často po velmi dlouhou dobu, tato láska k fotbalu však není tendencí chodit na fotbal a dělat tam zle.

Pyrotechnika představuje prvek, na kterém obecně neexistuje konsensus mezi ultras a dalšími fanoušky či pořadateli, majiteli klubu, SLO. Podle KP1 „*pyro k fotbalu patří*“. Pyrotechnika může být bezpečná, může k ní být přistupováno obezřetně, rozumně, tak, aby nebyl např. někdo zraněn.

Komunikační partner KP2 zaujímal odlišné stanovisko, nikoliv však zcela odmítavé. Rozumí tomu, že je pyrotechnika pro radikálnější fanoušky důležitá, společným cílem však je a měla by být bezpečnost na stadionu pro všechny diváky. Fotbalový klub si je vědom toho, že za současných podmínek neexistují možnosti, jak zabránit tomu, aby při zápasech byla užívána pyrotechnika.

Podle KP2 je zapotřebí začít se zabývat tím, jak jsou současná pravidla pro pyrotechniku na stadionech nastavena. V současné době není možné pyrotechniku na stadiony vnášet, je však možné začít uvažovat o tom, zda toto pravidlo nezměnit, případně jak (nepostihovat držení pyrotechniky).

V praxi běžně dochází k tomu, že je pyrotechnika používána. Zároveň je však již nastavená jistá součinnost mezi kotlem a hasiči, kteří na stadionu působí: „*Na pyro máme jen velmi omezený vliv, snažíme se k tomu přistupovat konstruktivně a přesvědčovat ultras, aby odpalovali pyrotechniku aspoň tak, aby nedocházelo k přerušování zápasů, tj. například ke konci poločasů... Hasiči mají už bohaté zkušenosti, poznají ze své pozice na stadionu, že se bude něco dít a jsou schopní*

okamžitě zasáhnout... aktivně nezasahujeme, pokud neohrožuje okolí, necháme dohořet, hasiči odeberou použitou pyrotechniku a následně dle kamerových záznamů lze řešit identifikaci pachatele.“

Nedostatky v legislativě

Nelze tedy tvrdit, že by se nedařilo s fanoušky jednat či hledat společný kompromis. Celkově však chybí v oblasti fotbalových utkání legislativní úprava, která by umožňovala předcházet problémům, nebo je následně potřebným způsobem řešit.

Dle SLO je věnována velká pozornost ze strany SK Slavia prevenci i řešení násilí na stadionech. Klub má vyhlášenou nulovou toleranci násilí, a fanoušci to vědí. Obecně lze dle KP2 řešit bezpečnost na stadionech trojím způsobem: mimo stadion, v rámci vstupu na stadion a přímo na stadionu. Zároveň se prolínají přístup preventivní a reakční: *„Preventivními opatřeními předcházíme očekávaným nebo obvyklým jevům, reakční opatření pak závisí na individuálním případě. Mezi preventivní opatření patří například prohlídky u vstupu, dohled na dění přes kamerový systém apod. Mezi reakční pak patří například zásah pořadatelské služby, hasičů, lékařů a v krajním případě i policie.“*

Proti postihování nevhodného chování byl i KP1, který ovšem též uváděl, že ne vždy se jedná o radikální fanoušky. Může se jednat o jiného fanouška (či spíše návštěvníka fotbalového utkání), který je pod vlivem alkoholu, snaží se dělat na zápase problémy. Řešení by nemělo být problematické, s ohledem na skutečnost, že na stadionu působí pořadatelská služba: *„divák by měl být zprvu upozorněn, vyveden by měl být následovně nicméně bez přísnějšího trestu, který by ohrozil ostatní, slušné fanoušky.“* Ke slušným fanouškům pochopitelně řadí KP1 též fanoušky ultras, kteří vědí, co se na stadionu smí, nesmí. I když pronášejí na stadion pyrotechniku a na stadionu ji také užijí, v rámci chorea apod., vše je prováděno s ohledem na bezpečnost ostatních. Prohřešek jednotlivce by tedy neměl postihovat celek, navíc je problémem, že se potíže na stadionu až automaticky připisují ultras a to zejména vlivem médií, která tak mají téma.

Jak také v rozhovoru ze strany KP2 zaznělo, jen málokterý návštěvník fotbalového zápasu zná řád, který by měl být dodržován. Je možné, že mnoho návštěvníků o něm netuší. Je důležité zaměřit se jak na změnu vnější, v legislativě, tak i na změnu v rámci

jednání klubu. Tyto nedostatky, o nichž KP2 hovořil, je možné vyřešit např. umístěním velkých plakátů s vybranými prvky z návštěvního řádu.

Najaté, mnohdy neprofesionálně se chovající security

Pořadatelská služba je z pohledu obou komunikačních partnerů velmi důležitým prvkem, který může pomoci předcházet násilí na stadionech, nebo jej řešit. Podmínkou však je, aby se jednalo o kvalitní pořadatelskou službu.

Tomu tak v minulosti ovšem ne vždy bylo, jak vypovídá název této části textu. Na tom se shodovali oba komunikační partneři. Řešení násilí na stadionech je z hlediska KP2 systémovou záležitostí, do které musí být vtaženy všechny strany, které budou usilovat o účinnou kooperaci. Každý prvek celého systému pak musí být co nejvíce „perfektní“, neboť selhání jednoho prvku vede k selhání snahy všech.

Pořadatelské služby musí být vybírány pečlivě. Dle KP1 *„V security často převažují jedinci potřebující si vybit svůj nudný život.“* To by se dít nemělo, neboť tito jedinci pak spíše provokují fanoušky a snaží se rozpoutat konflikt, což je navíc často i případ policie, která je na stadionu. KP2 uváděl, že mohou s pořadatelskými službami nastávat problémy, pokud nejsou dostatečně „proškolené“.

Měla by být dle KP1 jasně vymezena a dodržována role pořadatelské služby: *„oddělit dva tábory, hledět na bezpečnost, snižovat riziko problému.“* Obdobný názor měl také KP1 na policii, a to jak při jejím jednání na zápasech, které nejsou rizikové, tak i při pouličních, smluvených bitkách mezi ultras nebo dalšími skupinami fanoušků: *„s policií mám v drtivé většině případů negativní zkušenost. Často spíše provokuje, a naopak vyvolá šarvátky mezi fanoušky a příslušnými složkami. Při rizikových zápasech však policie dohlídí oprávněně a dodržuje rozestup mezi nepřátelými tábory. Na méně rizikové zápasy je to jen plýtvání peněz daňových poplatníků.“*

Též KP2 zmiňoval roli PČR. Rizikové zápasy (mezi nepřátelými kluby) jsou dopředu známy, klub tedy jedná s PČR, dochází k uplatňování prevence, což je důležité: *„Mimo stadion má primární úlohu policie, na venkovních zápasech policie spolupracuje s klubovým SLO a bezpečnostním manažerem klubu. Vstup na stadion a dění na stadionu pak má primárně na starosti pořadatelská služba s podporou SLO a bezpečnostního manažera... Riziková utkání jsou řešena navýšením počtu policistů mimo stadion (neřešíme my, jen se podílíme na informování o stavu), navýšením*

pořadatelské služby o třetinu oproti nerizikovému utkání a zvýšené komunikaci s fanoušky“ (KP2).

Role všech aktérů jsou tedy jasně dány, potíže nevznikají, nebo by nemusely vznikat.

Nedostatky jsou v legislativě

Situace na stadionech by mohla být bezpečnější a přehlednější, kdyby se změnila legislativa. Klub má omezené pravomoci, jak jednat v případě potíží. Jako problematická se jeví ochrana osobních údajů. Klub nedisponuje žádným seznamem nežádoucích osob, není tak ani možné zajistit, aby se na stadion nedostaly nevhodné osoby, do budoucna je však zvažován adresný ticketing. V současné době však nelze kvůli GDPR ukládat identifikaci osob, které se určitého provinění dopustily, do kamerového systému. Kamery na stadionech jsou dle KP2 velmi důležitým prvkem z hlediska bezpečnosti, tento prvek byl velmi posílen a je efektivní, je však nutné dodržovat to, co umožňuje legislativa. Ta by se však zcela jistě mohla změnit.

Změnit by se měl dialog o tom všem

Změnit by se měl dialog o tom všem. V posledních letech probíhá vždy a pouze jen po nějaké události. Především politici mají plnou pusť komentářů o tom, jak je potřeba vše řešit, udělat legislativu, potrestat viníky atd. Následně vše usne a nic se neřeší až do dalšího velkého konfliktu. Dialog by měl probíhat neustále a nezávisle na tom že se zrovna nic neděje. Do dialogu by měli být zapojeni jak politici, kteří se problematikou zabývají, ale i policie, kluby a taky fanoušci. Proč by dialog o nic měl probíhat bez nich? V zahraničí dialog funguje a mají tam funkčnější systém eliminace rizik... Témata takového dialogu mohou být různě, od násilí a pyrotechniky, přes stav bezpečnosti stadionů a chování fanoušků mimo stadion, až po zapojení fanoušků do prevence takových událostí. Dialog tu bohužel neprobíhá i z toho důvodu, že pro to tady není vytvořen prostor. Nicméně je třeba si přiznat, že násilí na stadionech již není tak častým jevem, jako v minulosti, proto by o tom měl probíhat dialog a změny v legislativě podle „aktuálních trendů“. Nelze dělat změny podle toho co se dělo před 20 lety. Kromě přísnosti trestů by se mělo debatovat např. o roli alkoholu, nebo o trestnosti pouhého držení (nikoliv používání) pyrotechniky“ (KP2).

Takto dlouhý a souvislý výrok KP2 je uveden záměrně, pro ilustraci toho, že se klub snaží situaci nepodceňovat, řešit, nicméně jeho možnosti jsou omezené. Je nutná reakce celé společnosti, zainteresovaných osob.

Též KP1 uváděl, že je současný stav problematický. Je si dobře vědom toho, že v případě potíží, tedy např. násilného incidentu nebo nevhodného chování fanoušků na stadionu, nese následky primárně klub, byť Policie České republiky samozřejmě může stíhat pachatele. Fanoušci mají rádi svůj klub, nechtějí mu dělat potíže. Ty mohou činit jednotlivci, kluby pak platí vysoké pokuty.

I ultras tak stojí o řešení problému a vedení dialogu s klubem či dalšími stranami, možná je i kooperace s PČR, pakliže bude snahou vyhovět v rámci možností všem stranám. Je však zapotřebí, aby ke změně byla vůle, k čemuž se klonili oba komunikační partneři. Jejich vůle k dialogu je vysoká, nestačí však na řešení problému. Sám KP1 uváděl, že má velmi dobrou zkušenost s kooperací klubu. Má zkušenost, že se klub snaží vyjít fanouškům vstříc. Hledání kompromisu a nastavení situace tak, aby byla příznivá a bezpečná pro všechny strany, je tak záměrem obou stran (klubu, fanoušků), tyto strany však mají omezené možnosti.

5 DISKUSE

V popsaném průzkumu byla věnována pozornost tématu násilí na fotbalových stadionech, otázce bezpečnosti, zejména co se týče prevence a řešení násilných událostí.

První průzkumná otázka zněla: Jaká bezpečnostní opatření jsou užívána v prevenci fotbalového násilí?

Z průzkumu vyplynulo, že v případě fotbalového klubu SK Slavia Praha, o němž bylo v průzkumu pojednáno, je věnována velká pozornost bezpečí na stadionech. Klub klade velký důraz na kooperaci se všemi klíčovými aktéry, jakými jsou fanoušci, včetně ultras, bezpečnostní služby, v jejichž kompetenci je prevence a řešení bezpečnosti během fotbalového utkání, PČR a další instituce.

Pakliže je dopředu známo, že nastane rizikové utkání (tj. s rivaly, jakými jsou AC Sparta Praha nebo FC Baník Ostrava), dopředu je zajištěna větší preventivní aktivita PČR, důležité je připravit pořádkovou službu, zesílen je tak monitoring případného rizikového chování.

Velmi kladně lze hodnotit předcházení násilí v podobě systematické práce s fanoušky, včetně ultras. Právě na tento aspekt poukazuje např. Kasal (2013), který zdůrazňuje vliv celé společnosti, jejich hodnot a směřování na to, co se odehrává na fotbalových stadionech.

Kasal (2013, s. 149) podobně jako Slepíčka (2010, s. 25) uvádějí, že radikální fotbaloví fanoušci, reprezentovaní zejména skupinami ultras, využívají fotbalové zápasy k odreagování své tenze, resp. saturace potřeby zažívat vrcholné zážitky, které mohou být blízké zážitkům sexuálním. Smolík (2017, s. 147-150) upozorňuje na vliv hnutí skinheads na fotbalové chuligánství a mezi mnoha fotbalovými fanoušky lze nalézt příznivce tohoto hnutí či obecně osoby, které smýšlí rasisticky, xenofobně.

V závěru teoretické části bylo zmíněno téma rasismu ve fotbale, a to v kontextu události při fotbalovém utkání v Evropské lize mezi FC Rangers a SK Slavia Praha. Český hráč O. Kúdela byl obviněn z rasistického jednání vůči skotskému hráči. Reakcí některých fanoušků SK Slavia Praha byla fotografie s rasistickým nápisem vůči tomuto skotskému hráči, která měla být údajně pořízena na stadionu SK Slavia Praha (resp. fotografie umístěná na sociálních sítích vyvolává dojem, že se jedná o fanoušky SK Slavia Praha a že fotografie vznikla na daném místě). Událost vzbudila velký ohlas ve Velké Británii,

kteřá je na téma rasismu velmi citlivá. K této události se vrací Moláček (2021), který uvádí, že „*Češi jsou vesměs přesvědčeni, že se Západ zbláznil a s potíráním rasismu to přehání*“. Autor dále doplňuje, že Česku chybí historie, která v zahraničí (např. v Anglii) téma rasismu velmi akcentuje, zatímco v Česku dochází k jeho bagatelizaci, ne-li legitimizaci. Dle autora je zapotřebí rozhodnout se, na kterou stranu se Česko přikloní, zda k multikulturním společnostem či nikoliv.

Komunikační partner KP2, působící v roli SLO pro SK Slavia Praha, velmi vhodně zdůrazňoval, že téma bezpečí na stadionech a násilí na stadionech není tím, čím bývalo před dvaceti lety. Jedním z projevů násilí, s nimiž se lze setkávat v prostředí českého sportu, zejména fotbalu, je právě rasismus. SK Slavia Praha prosazuje nulovou toleranci vůči násilí, ani rasismus pochopitelně není podporován. Též tento komunikační partner však podobně jak mnozí autoři (Kasal, 2013, Slepíčka, 2010, Syrovátka a Mareš, 2011) zdůrazňoval, že nelze téma násilí na stadionech zúžit pouze na toto prostředí, neboť je zapotřebí pracovat s celou společností.

Druhou průzkumnou otázkou bylo zjišťováno, jaké prvky a formy bezpečnostních opatření se osvědčují v prevenci fotbalového násilí.

Z těchto prvků se jedná zejména o kooperaci všech klíčových stran. I s ultras lze spolupracovat, zavčas řešit rizikové zápasy. Důležitá je edukace pořadatelské služby a zajištění všech prvků, které povedou k včasnému zásahu při nevhodném jednání. Při rizikových zápasech více pomáhá PČR, je zesílen monitoring vstupu osob na zápas apod., ovšem jak zdůrazňoval KP2, možnosti jsou omezené, neboť je zapotřebí respektovat platnou legislativu. Chybí možnost uchovávání záznamů o nevhodných osobách, v tomto ohledu působí např. probační služba, nicméně v českém fotbalu chybí kroky, které by byli fanoušky nebo jinými osobami vnímány jako natolik citelné, že by je odradili od násilného jednání.

SK Slavia zvažuje zavedení adresného ticketingu. Řešena je pyrotechnika, kladně lze hodnotit přístup klubu, zprostředkovaný ze strany KP2: není cílem represe. Pro ultras je např. důležitá na zápasech pyrotechnika. Tu ovšem nelze na stadion vnášet, přesto se to děje. SK Slavia Praha, podobně jako např. hasiči během zápasu, do určité míry toto jednání tolerují (někteří fanoušci si bez něj zápas nedovedou představit), zároveň však chtějí, aby nebyl nikdo zraněn, nebylo přerušeno utkání apod.

Lze uvést, že obdobné snahy nalézt konsenzus mezi fotbalovým klubem a fanoušky lze nalézt i ve světě. V německé druhé bundeslize se např. domluvily hrající kluby s ultras, že pyro bude povoleno: stanoven byl počet dýmovic, které bylo možné použít, čas jejich odpálení, bylo provedeno proškolení relevantních osob, nachystány kbelíky s pískem, kam byly posléze dýmovice doutnající po odpálení vhozeny. Vše posvětila Německá fotbalová asociace (Anon, 2020).

Při zodpovězení druhé průzkumné otázky lze tedy konstatovat, že se v prevenci osvědčuje důsledné využívání všech dostupných prvků prevence fotbalového násilí (posílení kontroly při vstupu na zápas, posílení PČR, příprava pořadatelské služby, jednání s fanoušky apod.), prevence je ze strany klubu (klubů) klíčová.

Třetí průzkumnou otázkou bylo zkoumáno, jaké jsou nedostatky současného stavu prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření.

Nedostatky se dle KP2 týkají zejména nevhodně koncipované legislativy. Chybí ochota státu něco změnit. Stane-li se problematická situace na zápase, událost je probírána v médiích, politici a mnoho dalších osob se k ní vyjadřuje, následně však vše utichá. Podobně nejsou dostatečně zohledňovány změny ve společnosti.

KP1 popisoval, že se dnes ultras nechodí bít na stadion. Jak bylo uváděno i v teoretické části práce, rivalové v rámci ultras se připravují na vzájemné zápasy v malých skupinách, která mají také velmi přesně daná pravidla, tyto bitky se však odehrávají mimo stadiony, nezřídka i mimo den zápasu.

V zásadě patrně nelze příliš vůči této praxi nic namítat. Pakliže se lidé o svobodné vůli domluví na vzájemném souboji, jsou dostatečně ošetřeny podmínky těchto soubojů, není zapotřebí, aby u toho asistovala PČR, což se však dle KP1 děje, a to zbytečně. Důležité je soustředit se přímo na zápasy, dění kolem nich, ochránit hráče, fanoušky apod.

Podle KP2 je však zapotřebí posílit téma bezpečnosti na fotbalových stadionech např. možností udělit citelné sankce za porušení, zejména však využít např. techniku k tomu, aby se na zápas nedostala osoba, která již v minulosti v tomto prostředí vykazala vhodné podmínky. S ohledem na nutnost ochrany osobních údajů však nejsou některé kroky v oblasti prevence možné.

Jak bylo zmiňováno v teoretické části práce, adresný ticketing dosud bývá uplatňován pouze při rizikových zápasech, v zahraničí funguje karta fanouška. Tento krok však

nebyl ze strany Fortuny podpořen. V českém prostředí chybí zákon, který by se primárně soustředil na téma fotbalového násilí na stadionech. Není možné, aby klub zakázal fanouškovi vstup na stadion, jak je tomu v zahraničí, resp. určité možnosti existují, ne však dostatečné. Řešení jsou pomalá a málo efektivní, tedy ani tresty, ani prevence nemusí naplňovat potřebný účel. Nelze také vytvořit databázi problémových fanoušků, která by byla navíc propojená tak, aby bylo možné skutečně zamezit vybraným fanouškům vstup na zápas, a to celoživotně. Je tedy zřejmé, že se může mnohé v oblasti prevence fotbalového násilí změnit. Navržené změny jsou uvedeny v další kapitole.

6 DOPORUČENÍ TÝKAJÍCÍ SE PREVENCE FOTBALOVÉHO NÁSILÍ, SE ZŘETELEM K BEZPEČNOSTNÍM OPATŘENÍM

SK Slavia Praha spolupracuje s PČR, pokud se odehraje něco nevhodného, PČR může řešit. Jedná se však až o řešení, nikoliv prevenci. Lze také uvést některá doporučení ke změně v této oblasti:

- nechat si provést komplexní analýzu toho, co lze v českém prostředí změnit. Zcela jistě by byla žádoucí karta fanouška, sdílená databáze problémových fanoušků nebo zavedení adresného ticketingu při rizikových zápasech. Zejména by však měl vzniknout zákon, který by vše potřebné ošetřil. Zástupci fotbalových asociací mohou začít systematicky jednat s politickými představiteli na toto téma. K tomu lze získat podporu fotbalových a sportovních asociací;
- zvážit změnu v přístupu k užívání pyrotechniky na stadionech. Je zřejmé, že se někteří fanoušci nechtějí pyrotechniky při zápasech vzdát. Budou tedy stále porušovat zákony a pravidla pro vstup na stadion. Vzorem může být zmíněný německý příklad;
- znovu jednat se společností Fortuna, která zamezila možnosti zavést kartu fanouška;
- edukovat pořadatelskou službu. Jak z průzkumu vyplynulo, pořadatelská služba často selhává a může být tím, kdo vyprovokuje násilí na stadionu. Důležité je tedy provádět vhodný výběr pracovníků v pořadatelské službě, před rizikovými zápasy sjednotit priority, domluvit jednání při řešení problematických situací;
- primární je prevence. Velmi kladně lze hodnotit spolupráci SK Slavia Praha s fanoušky, včetně ultras. Prevence by měla zahrnovat i práci s mládeží. Je možné provádět pravidelné akce, např. i se zapojením hráčů klubu, zaměřených na širší veřejnost, reflektující témata různého druhu násilí;
- začít akcentovat a skutečně realizovat prevenci v oblasti rasismu. V tomto případě by se mohlo jednat o celorepublikovou mediální kampaň a otevření celospolečenské diskuse na toto téma. Platí, že nemusí být toto téma vyzdviženo pouze ze strany fotbalových klubů. Propojeny mohou být sporty napříč odvětvími, což by také do určité míry potvrdilo myšlenku, že lze společně diskutovat, i když jednotlivé strany mají jiné potřeby;

- prevence by vždy měla začínat u dětí. Kluby se mohou spojit s místními školami, mohou pořád akce pro děti, v nichž bude vyzdviženo téma násilí, vhodného způsobu odreagování napětí. Fotbalová asociace by mohla vypracovat preventivní program, který by byl nabídnut školám. Samozřejmě kluby by také měly podporovat účast dětí ve sportu, včetně fotbalu, neboť vhodné volnočasové aktivity jsou úzce spojeny s prevencí rizikového a násilného chování;
- zvážit omezení nasazování PČR při zápasech, které nejsou rizikové. Přítomnost PČR monitorující situaci před zápasem, po zápase, může být provokující pro některé fanoušky. Zcela jistě by však měla být zachována pomoc PČR při zápasech rizikových;
- edukace policistů v oblasti jednání s fanoušky a pečlivý výběr policistů, kteří jsou nasazováni na fotbalové zápasy. Neměly by nastávat situace, kdy policisté vyprovokují konflikt. To lze následně zcela jistě obtížně dokazovat, tedy vhodnější je těmto situacím předcházet.

ZÁVĚR

V předložené práci byla věnována pozornost problematice fotbalového násilí, možnostem jeho prevence. Cílem bakalářské práce byla analýza bezpečnostních předpisů a jejich implementace v prevenci fotbalového násilí.

V prvních dvou kapitolách práce byla podána teoretická východiska, zaměřená na popis základních pojmů, přiblížení vývoje vzniku a řešení fenoménu fotbalového násilí. Podána byla klasifikace fotbalových fanoušků, se zřetelem k nejradikálnějším skupinám. Uvedeny byly projevy fotbalového násilí a možnosti jeho řešení, a to v zahraničí i v České republice. Zmíněna byla také platná legislativa v této oblasti a změny, které byly provedeny i v návaznosti na fotbalové asociace, týkající se prevence a řešení fotbalového násilí.

Ve třetí kapitole práce byl popsán vlastní průzkum, jehož cílem bylo analyzovat současný stav prevence fotbalového násilí, realizované prostřednictvím bezpečnostních opatření. Dílčím cílem je navrhnout možné změny týkající se bezpečnostních opatření proti fotbalovému násilí. Metodou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor, který byl veden s fanouškem fotbalového klubu SK Slavia Praha a SLO z téhož klubu, který působí jako most mezi fanoušky a klubem a soustředí se zejména na oblast prevence. Tato pozice funguje v některých klubech a jeví se jako velmi efektivní, což bylo doloženo i realizovaným průzkumem.

Z průzkumu vyplynulo, že se v mnohém v českém fotbale z hlediska prevence a řešení násilí změnilo, což je ovšem dáno i tím, že se změnil způsob fungování fotbalových ultra, chuligánů. Bitky mezi nimi se přesunuly mimo stadiony a jednou z největších bitev, která je tak na stadionech sváděna, se týká užívání pyrotechniky. Nelze však opominout nové formy násilí, resp. formy násilí, které dominují více. Patří k nim např. téma rasismu.

Prevence v oblasti fotbalového násilí se sice v mnohém zlepšila, stále však není optimální. Chybí zájem celé společnosti zabývat se tímto tématem. Legislativa není dostatečná. To, co funguje v zahraničí, se nedaří do českého prostředí přenést (běžný adresný ticketing, nejen na exponovaných zápasech, sdílená databáze problémových fanoušků, karta fanouška). Argumentováno je potřebou ochrany osobních údajů. Chybí také zákon, který by se primárně soustředil právě na fotbalové násilí.

Velmi kladně lze hodnotit přístup SLO k prevenci násilí na stadionech. Před rizikovými zápasy dochází ke kooperaci klíčových aktérů, jakými jsou policie, hasiči, pořadatelská služba, další (např. místní) instituce, ale též nejradikálnější fanoušci. Jeví se jako vhodnější hledat cestu kompromisu. I když je tak např. na stadionech zakázáno pyro, do jisté míry je tolerováno, pakliže není ohrožující diváky nebo průběh zápasu.

Jako problematické se jeví postupy pořádkové služby, případně i policie. V těchto případech je důležité vhodné nasazení těchto pracovníků na zápasy, jejich edukace.

V návaznosti na zjištěné výsledky byla formulována doporučení pro praxi, zaměřená zejména na oblast osvěty, prevence, ve formě kooperace s fanoušky, mládeží, ale též médií či dalšími sporty. Prevence je vždy vhodnější než řešení případných problémů. Nicméně realizace prevence v dospělém věku je náročnější, než je tomu ve věku dětském. Na fotbalové zápasy často chodí celé rodiny, nebo jeden otcové se svými dětmi. Lásku k fotbalovému klubu se v rodinách pomyslně dědí. Pakliže rodič není v tomto ohledu pro dítě vhodným vzorem, nelze očekávat, že se dítě bude v pozdějším věku chovat ve fotbalovém prostředí odlišným způsobem.

Prevenci je zapotřebí spojit s otevřením celospolečenské diskuse na téma násilí, a to nejen násilí na fotbalových stadionech. Na úrovni fotbalových klubů je pak důležité nepodceňovat prevenci, vést dialog i s radikálními fanoušky, hledat konsenzus v tom, co obě strany chtějí. Uvedený příklad působení SLO lze vnímat jako příklad dobré praxe.

Fotbalové kluby své fanoušky potřebují. V době pandemie covid 19 se odehrávají zápasy bez diváků, což je znát i na výkonech hráčů. Fanoušci mnohdy velmi trpí, neboť často byl pro ně zápas jejich klubu svátečním dnem, na který se těšili celý den. Zmiňovaná prevence tedy může zahrnovat i zahájení diskuse klubů s týmy, a to ve větší míře, právě v této době, kdy nejsou posilovány vazby mezi klubem a jejich fanoušky.

SEZNAM LITERATURY

- BAŤKOVÁ, Lenka. Divácké násilí v České republice: Statistika a trendy. *Ochrana & Bezpečnost*, 2015, roč. 4, č. 2, s. 1-79. ISSN 1805-5656.
- BĚLÍK, Václav, HOFEFKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Bohuslav a kol. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1.
- DIVIŠOVÁ, Vendula. Bezpečnostní politika proti diváckému násilí v České republice ve srovnání s evropskými frankofonními zeměmi. *Studia sportiva*, 2015, roč. 9, č. 2, s. 46-56. ISSN 1802-7679.
- DIVIŠOVÁ, Vendula. Euro 2016 z perspektivy sportovních mega-událostí: Iluzí bezpečnosti a zábavy proti teroristům? *Bezpečnostní teorie a praxe: Sborník Policejní akademie ČR*, 2017, roč. 17, č. 1, s. 3-18. ISBN 80-7251-183-1.
- FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- KASAL, Josef. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-362-8.
- MAREŠ, Miroslav, SUCHÁNEK, Marek, SMOLÍK, Josef. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Centrum strategických studií, Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-903333-0-3.
- MEYERS, David G. *Sociální psychologie*. Praha: Albatros, 2016. ISBN 978-80-266-0871-4.
- SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2562-8.
- SCHOLZ, Petr. *Problematika fotbalového diváctví v České republice, aneb „Quo vaditis, fotbaloví příznivci?“*. Brno: Paido, 2018. ISBN 978-80-7315-268-0.
- SLEPIČKA, Pavel. *Divácká reflexe sportu*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1838-8.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita, 2017. ISBN 978-80-7509-498-8.

SUCHÁNEK, Marek a Miroslav MAREŠ. Sociální prevence a pedagogické aktivity proti diváckému násilí: přehled situace v Německu a v České republice. *Studia sportiva*, 2013, č. 1, s. 111-120. ISSN 1802-7679.

Legislativní zdroje

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 215/2016 Sb., o některých přestupcích.

Elektronické zdroje

ANON. *BLOG: Pyrotechnika má oslavovat a ne ubližovat* [online] 2019 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.supporters.cz/clanek/blog-pyrotechnika-ma-oslavovat-a-ne-ublizovat/8744.html?fbclid=IwAR3YZjZd1bQhHskvwKb7IwU1pwK5W5gmmKfESKID572la9Oto05-zkd2o7U>

ANON. *Pyrotechnika nemusí být zločin. Hamburk ukázal cestu, odpalovalo se legálně*. [online] 2020 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://sport.blesk.cz/clanek/fotbal-zahranici-nemecko-bundesliga/375673/pyro-nemusi-byt-zlocin-hamburk-ukazal-cestu-odpalovalo-se-legalne.html>

CIBULKA, Jan. *Rozpoznávání obličejů? K zásahu do soukromí musí být důvod, policie není výjimkou, říká ochránce údajů* [online] 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/soukromi-kamery-bezpecnost-fotbal-vytrznici-gdpr-uouu_1912201143_cib

ČT SPORT. *Fotbalové násilí se v Česku toleruje, šéfům ligy opět dochází trpělivost* [online] 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/fotbal/fotbalove-nasili-se-v-cesku-toleruje-sefum-ligy-opet-dochazi-trpelivost/5be0d8190d663b6fe830da1f>

ČT24. „*Poznala vás kamera, na stadion nemůžete.*“ *Ministerstvo chystá zákon proti výtržníkům* [online] 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné

z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3048906-poznala-vas-kamera-na-stadion-nemuzete-ministerstvo-chysta-zakon-proti-vytrznikum>

ČTK. *Kvůli výtržnostem v Edenu policie stíhá už 24 lidí* [online] 2011 [cit. 2020-02-04].

Dostupné z: <http://www.fotbalportal.cz/cesko/gambrinus-liga/23178-fotbalovi-chuligani-v-cesku-jak-se-z-nahodnych-cinu-stalo-organizovane-nasili-22/>

ČTK. *Tresty jsou známy. Plzeň dostala půlmilionovou pokutu, Sparta zaplatí 350 tisíc*

[online] 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/fotbal-prvni-liga/tresty-jsou-znamy-plzen-dostala-pulmilionovou-pokutu-sparta-zaplati-350-tisic-20190314.html>

FAČR. *Disciplinární řád* [online] Praha, 2020 [cit. 2021-02-02]. Dostupné

z: <https://facr.fotbal.cz/uredni-deska-predpisy/277?category=1>

JANKŮ, Lubomír. *Činnost ministerstva vnitra v boji s diváckým násilím* [online] MV

ČR, 2015 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/cinnost-ministerstva-vnitra-v-boji-s-divackym-nasilim-pdf.aspx>

KNITL, Martin. *Ostrava chce na stadionu Baníku kvůli bezpečnosti snížit diváckou*

kapacitu [online] 2014 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://ostrava.rozhlas.cz/ostrava-chce-na-stadionu-baniku-kvuli-bezpecnosti-snizit-divackou-kapacitu-7156094>

LFA. *Supporter Liaison Officer*. [online] 2019 [cit. 2021-04-25]. Dostupné

z: <https://www.lfafotbal.cz/supporter-liaison-officer>

MOLÁČEK, Jan. *S benevolencí vůči rasismu Česko dříve nebo později tvrdě narazí*

[online] 2021 [cit. 2021-04-26]. Dostupné

z: <https://media1.webgarden.cz/files/media1:6069948621334.pdf.upl/%C4%8Cesk%C3%A1%20benevolence%20v%C5%AF%C4%8Di%20rasismu.pdf>

MV ČR. *Bezpečí na sportovních utkáních: Manuál pro fotbalové kluby* [online]

2008 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

MV ČR. *Zpráva o situaci v oblasti diváckého násilí, dopadu koncepce v praxi a návrzích dalších opatření* [online] Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

Na fotbal nesmíš. Jak lze v Česku dosáhnout zákazu vstupu na stadion [online]. 2019 [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/fotbal/prvni-liga/zakaz-vstupu-na-stadion-sparta-plzen-chuligani-svetlice-policie.A190311_142358_fotbal_min

SITEK, Michal. *Fotbalovi chuligáni v Česku: jak se z náhodných činů stalo organizované násilí 2/2* [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <http://www.fotbalportal.cz/cesko/gambrinus-liga/23178-fotbalovi-chuligani-v-cesku-jak-se-z-nahodnych-cinu-stalo-organizovane-nasili-22/>

SPORT. *Zlom v Anglii? United chtějí na Old Trafford sektory na stání* [online] 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-zahranici-anglie-premier-league/375578/zlom-v-anglii-united-chteji-na-old-trafford-sektory-na-stani.html>

SUCHAN, Jan. *Registr fanoušků i automatické rozpoznávání obličejů. Jak se zbavit pyrotechniky na stadionech?* [online] 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/sport/fotbal/fotbal-fanousci-pyrotechnika-registr-fanousku-rozpoznavani-obliceju-ac-sparta_1904121620_and

UEFA. *UEFA Disciplinary Regulations. Edition 2020* [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://documents.uefa.com/v/u/ZNsWJsRSmOuSS2Ql_y8~qQ

VEHOVSKÁ, Ludmila. *Násilí na stadionech: mediální obraz versus realita. Co vás čeká, zadrží-li vás policie* [online] 2012 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://pres.upmedia.cz/samostatne-projekty/psana-zurnalistika/nasili-na-stadionech-medialni-obraz-versus-realita-co-vas-ceka-zadrzi-li-vas-policie>

VLÁDA ČR. *Předkládací zpráva pro Parlament České republiky* [online] Praha, 2018 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9oaxhc6Hy3AJ:https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw%3Fidd%3D133380+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>